

Univerzita Pardubice

Fakulta ekonomicko-správní

Komparace vybraných ekonomik středomořského prostoru

Michal Stuchlík

**Bakalářská práce
2014**

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Michal Stuchlík**
Osobní číslo: **E12048**
Studijní program: **B6202 Hospodářská politika a správa**
Studijní obor: **Veřejná ekonomika a správa: Veřejná ekonomika**
Název tématu: **Komparace vybraných ekonomik středomořského prostoru**
Zadávací katedra: **Ústav ekonomických věd**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cíl práce: Analýza, komparace a deskripce vybraných ekonomik středomořského prostoru, jejich ekonomický vliv a pozice v uvedeném regionu včetně historie, současnosti a kooperace ve vybraném regionu v mezinárodních organizacích.

Osnova:

- Teoretická východiska daného problému.
- Deskripce vybraných ekonomických ukazatelů daných zemí.
- Analýza jednotlivých ekonomik středomořského prostoru.
- Komparace daných ekonomik středomořského prostoru.
- Možnosti kooperace vybraného regionu s EU.

Rozsah grafických prací: -
Rozsah pracovní zprávy: cca 35 stran
Forma zpracování bakalářské práce: tištěná/elektronická
Seznam odborné literatury:

CIHELKOVÁ, E. Vnější ekonomické vztahy Evropské unie. Vyd. 1. Praha: C. H. Beck, 2003, xxxii, 709 s. ISBN 80-717-9804-5.
LACINA, L., RUSEK., A. Evropská unie: trendy, příležitosti, rizika. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007, 260 s. ISBN 978-80-7357-478-9.
PAVELKA, T. Makroekonomie: základní kurz. 3. vyd. Slaný: Melandrium, 2007, 278 s. ISBN 978-80-86175-58-4.
VLČEK, J. Ekonomie a ekonomika. 4., zcela přeprac. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2009, 515 s. ISBN 978-80-7357-478-9.
Malý slovník světové ekonomiky. Vyd. 1. V Praze: Vysoká škola ekonomická v Praze, 2000, 243 s. ISBN 80-245-0075-2.

Vedoucí bakalářské práce: **Ing. Zdeněk Řízek, Ph.D.**
Ústav ekonomických věd

Datum zadání bakalářské práce: **29. září 2014**
Termín odevzdání bakalářské práce: **30. dubna 2015**

doc. Ing. Renáta Myšková, Ph.D.
děkanka

L.S.

doc. Ing. Jolana Volejníková, Ph.D.
vedoucí ústavu

V Pardubicích dne 29. září 2014

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem tuto práci vypracoval samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využil, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byl jsem seznámen s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Pardubicích dne 28. 4. 2015

Michal Stuchlík

PODĚKOVÁNÍ:

Tímto bych rád poděkoval svému vedoucímu práce Ing. Zdeňkovi Řízkovi, Ph.D. za jeho odbornou pomoc, cenné rady a poskytnuté materiály, které mi pomohly při zpracování této práce. Dále bych tímto způsobem chtěl poděkovat rodině za podporu během celého studia.

ANOTACE

Analýza, komparace a deskripce vybraných ekonomik středomořského prostoru, jejich ekonomický vliv a pozice v uvedeném regionu včetně historie, současnosti a kooperace ve vybraném regionu v mezinárodních organizacích.

KLÍČOVÁ SLOVA

Ekonomika, Evropská unie, Maghreb, Mashrek, Středomoří

TITLE

Comparison of selected economies of the Mediterranean area

ANNOTATION

The analysis, comparison and description of selected economies of the Mediterranean area, their economic influence and position in the region, including the history, present and cooperation in the selected region in international organizations.

KEYWORDS

Economy, European Union, Maghrib, Mashriq, Mediterranean area

OBSAH

ÚVOD	9
1 CHARAKTERISTIKA STŘEDOMOŘSKÉHO REGIONU.....	10
1.1 ÚZEMNÍ VYMEZENÍ UVAŽOVANÉ OBLASTI	10
<i>Maghreb</i>	10
<i>Mashrek</i>	10
<i>Severní Středomoří</i>	10
1.2 HISTORIE STŘEDOMOŘSKÉHO REGIONU	11
2 TEORETICKÁ VÝCHODISKA DANÉHO PROBLÉMU.....	13
2.1 ARABSKÁ A EVROPSKÁ INTEGRACE	13
2.1.1 <i>Počátky arabské integrace</i>	13
2.1.2 <i>Liga arabských států (LAS)</i>	14
2.1.3 <i>Unie arabského Maghrebu (UMA)</i>	15
2.1.4 <i>Rada pro arabskou spolupráci (ACC)</i>	16
2.1.5 <i>GAFTA</i>	17
2.2 HISTORIE EVROPSKÉ INTEGRACE	17
2.3 EVROPSKÁ UNIE A STŘEDOMOŘÍ	18
2.3.1 <i>Počátky spolupráce EHS se Středomořím</i>	18
2.3.2 <i>Barcelonský proces: Euro-středomořské partnerství</i>	21
2.3.3 <i>Nový typ asociačních dohod</i>	22
2.3.4 <i>Evropská politika sousedství (ENP)</i>	22
2.3.5 <i>Evropský nástroj sousedství a partnerství (ENPI)</i>	23
2.3.6 <i>Unie pro Středomoří</i>	24
2.4 PŘÍKLADY SPOLUPRÁCE VYBRANÝCH STÁTŮ STŘEDOMOŘÍ S EU	24
3 POUŽITÉ EKONOMICKÉ UKAZATELE	28
4 ANALÝZA A DESKRIKCE JEDNOTLIVÝCH EKONOMIK STŘEDOMOŘÍ....	30
4.1 MAROKO.....	30
4.2 ALŽÍRSKO	31
4.3 TUNISKO	33
4.4 LIBYE.....	34
4.5 EGYPT	36
4.6 IZRAEL	37
4.7 JORDÁNSKO	39
4.8 LIBANON.....	40
4.9 SÝRIE.....	41
4.10 PALESTINA	42
4.11 TURECKO	43
4.12 ŘECKO	44
4.13 ITÁLIE	46
4.14 FRANCIE.....	47
4.15 ŠPANĚLSKO	49
5 KOMPARACE EKONOMIK STŘEDOMOŘSKÉHO PROSTORU NA ZÁKLADĚ VYBRANÝCH UKAZATELŮ	51
5.1 INDEX NEFUNKČNÍCH STÁTŮ (FSI).....	51
5.2 INDEX LIDSKÉHO ROZVOJE (HDI)	52
5.3 INDEX DEMOKRACIE	54
5.4 KOMPARACE ZEMÍ NA ZÁKLADĚ HDP NA OSOBU V ROCE 2014	57
ZÁVĚR	59
POUŽITÁ LITERATURA	61
SEZNAM PŘÍLOH	68

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1: Vývoj makroekonomických ukazatelů Maroka v letech 2010-2015.....	31
Tabulka 2: Vývoj makroekonomických ukazatelů Alžírsko v letech 2010-2015	32
Tabulka 3: Vývoj makroekonomických ukazatelů Tuniska v letech 2010-2015	33
Tabulka 4: Vývoj makroekonomických ukazatelů Libye v letech 2010-2015.....	35
Tabulka 5: Vývoj makroekonomických ukazatelů Egypta v letech 2010-2015.....	37
Tabulka 6: Vývoj makroekonomických ukazatelů Izraele v letech 2010-2015	38
Tabulka 7: Vývoj makroekonomických ukazatelů Jordánska v letech 2010-2015	39
Tabulka 8: Vývoj makroekonomických ukazatelů Libanonu v letech 2010-2015.....	41
Tabulka 9: Vývoj makroekonomických ukazatelů Turecka v letech 2010-2015.....	43
Tabulka 10: Největší zahraniční investoři Turecka (vyjádřeno v mld. USD).....	44
Tabulka 11: Vývoj makroekonomických ukazatelů Řecka v letech 2010-2015	45
Tabulka 12: Vývoj makroekonomických ukazatelů Itálie v letech 2010-2015.....	47
Tabulka 13: Vývoj makroekonomických ukazatelů Francie v letech 2010-2015	48
Tabulka 14: Vývoj makroekonomických ukazatelů Španělska v letech 2010-2015.....	50
Tabulka 15: Žebříček států Středomoří podle FSI za rok 2014.....	52
Tabulka 16: Žebříček států Středomoří podle indexu HDI za rok 2014	54
Tabulka 17: Přehled stupňů demokracie podle dosažené hodnoty indexu demokracie	55
Tabulka 18: Žebříček států podle dosaženého stupně indexu demokracie za rok 2014.....	56

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1: Graf objemu HDP na osobu v jednotlivých státech za rok 2014 (v USD)	57
--	----

SEZNAM ZKRATEK A ZNAČEK

ACC	Liga pro arabskou spolupráci
ASEAN	Sdružení národů jihovýchodní Asie
ČR	Česká republika
EHS	Evropské hospodářské společenství
ES	Evropská společenství
ESUO	Evropské společenství uhlí a oceli
EU	Evropská unie
FES	Fakulta ekonomicko-správní
Sb.	Sbírka zákonů
HDP	Hrubý domácí produkt
LAS	Liga arabských států
MERCOSUR	Sdružení volného obchodu států Jižní Ameriky
MMF	Mezinárodní měnový fond
NAFTA	Severoamerická dohoda o volném obchodu
NIS	Nový izraelský šekel
PB	Platební bilance

ÚVOD

Tato bakalářská práce pojednává o ekonomické situaci v jednotlivých státech středomořského regionu, oblasti severoafrického Maghrebu, dále Mashreku a oblasti severního Středomoří, tedy jižní Evropy.

Problematika této oblasti je stále více diskutovaným tématem, které je v důsledku masivního přílivu imigrantů přicházejících v současnosti přes Středozevní moře z afrického kontinentu do Evropy, prioritním problémem zahraniční politiky Evropské unie.

Samotné počátky spolupráce evropských států se státy severní Afriky se však datují již od dob dekolonizace tohoto území, tedy období mezi lety 1945 – 1960. Důvodem byla nemožnost úplného a okamžitého zpretrhání vazeb mezi evropskými koloniálními mocnostmi a jejich bývalými koloniemi. Úplná ztráta kontroly v severoafrických státech by ostatně nebyla vítaným vyústěním dekolonizačního procesu ani pro evropské státy. Především Francie se i nadále výrazně zasazuje za vzájemnou spolupráci s touto oblastí. Tradičně nejlepší vztahy se státy Evropy má Alžírsko, které má díky svému nerostnému bohatství výsadní pozici mezi africkými státy již od dob rané dekolonizace. Velmi dobré vztahy s Evropou má mimo jiné také Maroko a Tunisko, které za přízeň Unie vděčí především dobře provedeným strukturálním reformám a přechodu k liberálnímu tržnímu hospodářství.

Neméně významným problémem, je probíhající konflikt v Sýrii, vyvolaný demonstracemi v rámci tzv. Arabského jara v březnu roku 2011. Probíhající občanská válka negativně ovlivňuje nejen Sýrii, ale také ekonomiky států sousedních.

Cílem této práce je vytvoření uceleného přehledu o historii regionu, vývoji spolupráce mezi Evropskou unií a Středomořím, ale také o jednotlivých pokusech o integraci arabských zemí. Jednotlivé státy regionu jsou podrobeny analýze ekonomických ukazatelů v rámci tzv. magického čtyřúhelníku, sloužícímu ke grafickému znázornění úspěšnosti hospodářské politiky a ekonomického vývoje země. Pozornost je dále věnována také zmapování příčin úspěšné, či neúspěšné hospodářské politiky zemí a v neposlední řadě jejich vzájemná komparace pomocí vybraných ukazatelů a indexů.

Konkrétními indexy, využitými pro potřeby této práce jsou index FSI, který hodnotí státy z hlediska jejich stability na státy politicky a ekonomicky stabilní, či na státy náchylné ke kolapsu. Dalším využitým je index HDI, mapující stupeň rozvoje a kvality života v jednotlivých zemích. Posledním z indexů je pak tzv. Index demokracie, jež dělí státy do skupin podle stupně demokracie, kterého konkrétní stát dosahuje.

1 CHARAKTERISTIKA STŘEDOMOŘSKÉHO REGIONU

1.1 Územní vymezení uvažované oblasti

Hned v úvodu tohoto textu je třeba vymezit oblast, která bude pro účely této práce uvažována. Jak již z názvu vypovídá, bude se jednat o státy přímo obklopující Středozemní moře, ať se jedná o státy jižní Evropy, nazývané též státy severního Středomoří, či vybrané státy severní Afriky a části západní Asie, tedy státy tzv. Maghrebu a Mashreku.

Jedná se o velmi heterogenní oblast. Státy se liší jak ekonomickou úrovní, tak infrastrukturou, vzdělaností obyvatelstva, kulturou a historií [24].

Maghreb

Pojmem Maghreb historikové nazývali část arabského světa na západ od Egypta. Odtud také zřejmě pochází samotný název Maghreb, v arabštině znamenající západ. Později se tento název ustálil pro území severní Afriky na západ od Egypta, zahrnující čtyři státy, konkrétně Marocké království, Alžírskou lidovou a demokratickou republiku, Tuniskou republiku a Libyi a tvoří tak geografický celek mezi Saharou a Středozemním mořem. Obyvatelstvo je vesměs arabsko-berberského původu s arabštinou, jako jednotným jazykem a islámem, jako jednotným náboženstvím [29].

Mashrek

Mashrekem je nazývána oblast východního Středomoří, zahrnující Egyptskou arabskou republiku, Izrael, Palestinská autonomní území, Jordánské hášimovské království, Libanonskou republiku a Syrskou arabskou republiku [29].

Severní Středomoří

Do skupiny států severního Středomoří řadíme státy jižní Evropy a Turecko. Pro účely této práce pak nebudou, především z důvodu jejího rozsahu, uvažovány dva ostrovy, jinak též řazené do oblasti Severního středomoří. Jde o Kypr a Maltu. Celý středomořský region se tedy rozprostírá na třech světadílech (Evropa, Afrika a Asie). Středomořskou oblastí s největší rozlohou je Maghreb, zaujímající téměř 70% celkového území Středomoří, Mashrek pak zaujímá 17% a severní Středomoří více než 11%. Nejlidnatější oblastí je Mashrek s podílem 41% na celkovém počtu obyvatel Středomoří, následovaný Maghrebem s 31% a severním Středomořím s 28%. Region je dále charakteristický v určitých oblastech vysokými populačními přírůstky a bohužel také vysokým počtem negramotných obyvatel. Středomořský

region je též územím velmi bohatým na nerostné suroviny, jako je ropa, zemní plyn, mangan, fosfáty, železná ruda a další [24].

1.2 Historie středomořského regionu

Pro důkladné poznání regionu Středomoří je třeba seznámit se také s jeho historií. Jelikož jsou dějiny tohoto území opravdu rozsáhlé a jejich analýza není podstatou této práce, pokusím se stručně shrnout pouze nejdůležitější období, která měla na vývoj Středomoří podstatný vliv.

Moderní dějiny Afriky, tedy také oblasti Maghrebu a Egypta jsou spjaty a ovlivněny především obdobími kolonizace. Ta měla vliv na formování státních hranic těchto států, které jsou u mnoha z nich uměle vytvořené, což je výsledkem rozhodnutí koloniálních mocností a také mnohdy důvodem konfliktů některých zemí.

Známky koloniální minulosti však nenesou pouze hranice, ale také hospodářské a obchodní struktury. Tato skutečnost má negativní vliv na regionální spolupráci těchto zemí, neboť často chybí dopravní spojení mezi jednotlivými státy [66].

Turecko, které bylo až do konce 1. světové války vládcem Osmanské říše se stalo nejdříve monarchií, v jejímž čele stál sultán a později, konkrétně v roce 1923, republikou. Ostatní země (kromě Malty) byly zpočátku součástí Osmanské říše. Postupně se však, jak bylo řečeno výše, dostávaly pod nadvládu evropských zemí [41].

Část Maroka, Tunisko, Alžírsko, Sýrie a Libanon bylo pod nadvládou Francie. Španělsko spravovalo zbylou část Maroka. Velká Británie měla dvě korunní kolonie (Malta, Kypr), dále Egypt a později jí byl udělen také mandát nad Palestinou a dnešním Jordánskem. Poslední kolonií byla Libye, jež byla pod nadvládou Itálie.

Podobně jako tomu bylo v první světové válce, byly africké kolonie vtaženy i do války druhé. Bylo to tedy již podruhé, kdy se tyto země nedobrovolně zúčastnily konfliktu, který vznikl primárně jako evropský. Africký kontinent se tak opět stal pro válčící mocnosti zdrojem mužů a surovin – zejména pro Británii, Francii a Itálii. O následcích, které válka těmto státům přinesla, není pochyb.

Za konec „koloniální éry“ v Africe, lze považovat období mezi rokem 1945 a koncem šedesátých let. Důsledky kolonizace byly dalekosáhlé a po jejím konci se vztahy Evropy a Afriky vrátily do stavu, v jakém se nacházely v 19. století.

Čtyřicátá léta byla obdobím velkých změn nejen pro kolonistické státy, ale také pro africké nacionalisty [41], [66].

Imperiální mocnosti se nyní snažily spíše o efektivnější využívání svých území. Afričtí nacionalisté měli sice nové příležitosti, ale zároveň museli čelit novým překážkám při budování masových hnutí a politických stran, které měly přinést změnu. Sílu těchto hnutí si koloniální vlády uvědomily v průběhu padesátých let. Pochopily také to, že v ekonomickém a kulturním ovlivňování mohou pokračovat i bez toho, aby se zabývaly jejich politickou správou. Proto nově vzniklá suverenita afrických zemí uspokojila hned několik zájmů zároveň [66].

Snaha o udržení dobrých vztahů, kontroly a vlivu na bývalé kolonie je však patrná dodnes, přičemž nejvíce se za součinnost se Středomořím zasazuje Francie [24].

2 TEORETICKÁ VÝCHODISKA DANÉHO PROBLÉMU

2.1 Arabská a evropská integrace

Ekonomická integrace je procesem sbližování a propojování ekonomik rozdílných zemí, s cílem podpořit vzájemný obchod a tím zlepšit životní úroveň obyvatel. Ekonomická integrace se dělí do několika stupňů [26]:

- zóna volného obchodu, znamenající dohodu zemí o snížení nebo odstranění cel na některé výrobky,
- celní unie, zahrnující dohodu o omezení vzájemných obchodních bariér a nastavení jednotného celního tarifu vůči členským zemím,
- společný trh, znamenající již vysoký stupeň integrace, kdy platí předchozí dva stupně a navíc je mezi státy zajištěn volný pohyb zboží, služeb a kapitálu, dále
- hospodářská a měnová unie, kdy jsou ekonomiky zemí již plně zapojeny do jednotného vnitřního trhu a zároveň přenechávají část svých pravomocí na nadnárodní instituce, které spolurozhodují o obchodní politice, sociální sféře apod. a
- politická unie, znamenající úplné propojení hospodářské i politické sféry, kdy původní státy splynou v nový celek (např. sjednocení Německa v roce 1990) [26].

2.1.1 Počátky arabské integrace

Od poloviny 20. století došlo v arabském světě k mnoha pokusům o integraci a vzájemnou spolupráci. Za dva největší mezníky lze označit konec 2. světové války a ropný boom v 70. letech.

Po druhé světové válce mělo na nové formování tohoto světa vliv hned několik faktorů. Především pak vznik Ligy arabských států (1945), podpora spolupráce ze strany OSN a vytvoření Evropského společného trhu (1957). Prvním pokusem čistě v arabské oblasti byla Dohoda o společné obraně a ekonomické spolupráci (počátek 50. let).

Mezi lety 1945 a 1964 byla prioritní podpora integrace pomocí rozvoje vzájemného obchodu. Úsilí, ale nemělo potřebný rozměr. Důvodem bylo zaměření arabských politiků na vojenskou a politickou spolupráci mnohem více, než na spolupráci ekonomickou [2].

V roce 1964 se integrační úsilí zaměřilo na vytvoření společného arabského rámce. Cílem této dohody byl vznik společného arabského trhu, prostřednictvím zavedení zóny volného obchodu. Tato snaha ale opět neměla potřebný úspěch a dočkala se podpisu pouze od 5 zemí (Jordánsko, Sýrie, Egypt, Irák, Libye). Neúspěch zaznamenal také návrh celní unie z roku 1964 a země tak dále spolupracovaly pouze na základě bilaterálních smluv.

Po ropném boomu v roce 1973 došlo ke zvýšení toku práce a kapitálu uvnitř regionu. Zvýšení ropných příjmů se potýkalo s problémy, vycházejícími z předchozí neúspěšné ekonomické integrace. Stále důležitější se pak stávala potřeba nalezení alternativní strategie integrace. První ze strategií sázela na vytvoření společných projektů prostřednictvím zapojení jednotlivých vlád. Tato alternativa ale také nepřinesla výrazná pozitiva. Její neúspěch přispěl k urychlení předkládání a realizaci projektů, týkajících se jednotlivých subregionů. Mezi tyto projekty lze mimo jiné zařadit Unii arabského Maghrebu či Radu pro arabskou spolupráci, o kterých bude řeč v následujícím textu. Od těchto projektů, a to hlavně z důvodu menšího počtu členských států, byl očekáván podstatně větší úspěch, a přestože k mírnému nárůstu obchodu v rámci těchto seskupení došlo, očekávání znovu naplněna nebyla [2].

Další pokus o regionální arabskou spolupráci byl učiněn v roce 1981, kdy byla vypracována Dohoda o usnadnění a podpoře obchodu mezi arabskými zeměmi (Agreement for Facilitation and Promotion of Intra-Arab Trade). Jednotlivé země si v rámci dohody směly zvolit seznam výrobků, na které nebudou uvaleny celní tarify. Termín platnosti dohody ale nebyl stanoven. Konkrétní datum odstranění cel a tarifů stanovila teprve dohoda zvaná GAFTA.

Rozsáhlý projekt s názvem Arab Free Trade Area (AFTA) byl předložen v roce 1997. O rok později k dohodě přistoupilo 18 států. Šlo v podstatě o prohloubení projektu z roku 1981, ale přesto k velkému zvýšení vzájemného obchodu nedošlo. Jeho hodnota se stále pohybovala okolo 8%, což je v porovnání s celky jako NAFTA, MERCOSUR nebo ASEAN velmi zanedbatelná hodnota [2].

2.1.2 Liga arabských států (LAS)

Liga arabských států, založena v Káhiře roku 1945, je regionální organizací arabských států, jejímž hlavním úkolem je zajišťovat a koordinovat spolupráci svých členů v oblastech politiky, ekonomiky, kultury a společné bezpečnosti. Zakládajícími státy jsou: Egypt, Sýrie, Libanon, Irák, Jordánsko, Saúdská Arábie a Jemen. Mezi další členské státy patří: Libye, Súdán, Maroko, Tunisko, Kuvajt, Bahrajn, Katar, Omán, Spojené arabské emiráty,

Mauritánie, Somálsko, Džibutsko, Komory, palestinská území a Somálsko. Status pozorovatelů pak mají Eritrea, Indie, Brazílie a Venezuela [28].

Primárním cílem v roce 1945 bylo posílení a koordinování programů svých členů a řešit spory mezi nimi navzájem, či mezi nimi a třetími stranami. Podpis dohody o společné obraně z 13. dubna 1950 dále zavazuje signatáře ke vzájemné koordinaci obranných opatření.

Zpočátku se tedy činnost LAS soustředila především na hospodářské, kulturní a sociální programy. Problémy působil především vztah Palestiny a Izraele [2].

2.1.3 Unie arabského Maghrebu (UMA)

Jak bylo řečeno výše, státy arabského Maghrebu jsou si v řadě faktorů velmi podobné. Ať jde o etnografickou skladbu obyvatelstva, náboženství, jazyk, zeměpisnou polohu, ekonomickou situaci, kulturu a také společné dějiny, které se nesly především ve znamení boje proti společnému koloniálnímu nepříteli [24].

Arabská maghrebská unie byla založena pěti severoafrickými státy (Mauretánie, Maroko, Alžírsko, Tunisko, Libye) již v roce 1964. Původní záměry – koordinace a harmonizace rozvojových plánů však nebyly realizovány a v 70. a 80. letech tedy došlo k utlumení tohoto seskupení. Znovu byla Unie arabského Maghrebu vytvořena až v roce 1989. Důvodem k založení byly především obavy ze zrušení systému obchodu jednotné Evropy s Maghrebem. Následně bylo sepsáno též množství multilaterálních dohod mezi státy. Problémem však byla absence předpokladů pro úspěšnou integraci. Důvodů bylo hned několik: špatná infrastruktura mezi členskými státy, nesměnitelnost měn, velmi malá míra vzájemného obchodu (5-8%), velká závislost na obchodu s EU, rozdílnost standardů a norem, vysoká míra nezaměstnanosti, rychlý nárůst počtu obyvatel apod. Politickou jednotu unie pak narušují politické rozpory s Marokem kvůli Západní Sahaře. Dalším problémem je rozdílná struktura vyvážených statků jednotlivých zemí. Zatímco Libye a Alžírsko mají, coby ropné země, velmi chudou strukturu vývozu, Tunisko a Maroko mají po strukturálních reformách, předepsaných MMF strukturu pestrou, ale zároveň velmi podobnou.

Integrační etapy byly formulovány ve „společné maghrebské strategii“, jež byla přijata v roce 1990. V první etapě měla být zavedena zóna volného obchodu pro všechny produkty s maghrebským původem, ve druhé šlo o vytvoření celní unie a společného trhu a konečně v etapě třetí o vytvoření globální ekonomické unie. Maghrebská a potažmo také obecně arabská integrace měla podporu také v zemích EU. Z těchto odvážných záměrů jich však bylo uskutečněno jen velmi málo a jediným praktickým výsledkem v podstatě bylo uzavření

několika dohod o obchodu se zemědělskými výrobky. Tyto nepřilíš dobré výsledky jsou připisovány především nedobrym vztahum Maroka a Alžírska ve věci postavení Západní Sahary.

Spolupráce Maghrebu s EU nyní spočívá především v postupném odstraňování tax, cel a daní a také společném řešení problém s migrací, týkajících se především Španělska, Francie a Itálie [2].

2.1.4 Rada pro arabskou spolupráci (ACC)

Za zmínku stojí také Rada pro arabskou spolupráci, jež vznikla spojením čtyř zemí Mashreku (Irák, Jemen, Jordánsko, Egypt) v roce 1989. Problémem však byla odlišnost zájmů jednotlivých států. Irák počítal především s vytvořením silného bloku arabských zemí, které během irácko-iránské války stály na straně Iráku, jenž měl působit, jako obraný val proti šíření šíitského islámu a proti hrozbě odplaty Íránu. Irák se v podstatě snažil z ACC vybudovat vojenský, bezpečnostní blok. To ale nevyhovovalo Egyptu, který cítil spíše potřebu podpory arabských států pro opětovné začlenění do LAS. Jemen a Jordánsko pak spojovaly především ekonomické zájmy [24].

Prioritou se následovně stalo prosazení volného pohybu osob, zboží, služeb a kapitálu, což mělo mít pozitivní vliv na vnímání integrace samotným obyvatelstvem. Mezi některými členskými státy existovaly bilaterální smlouvy, týkající se částečného volného pohybu zboží. Tato strategie byla logickým vyústěním potřeby členů, substituovat zahraniční dovoz v řadě odvětví průmyslu. Neméně významným důvodem bylo snížení vysoké nezaměstnanosti.

Nemalá část investic měla pak směřovat také do zbrojního průmyslu. Jak bylo zmíněno výše, mělo jít především o substituci importu zbraní z vyspělých průmyslových zemí (vývoz zbraní do členských zemí ACC dosahoval ročně objemu až 3 mld. USD). V plánu bylo vytvoření zbrojního komplexu pro potřeby zemí ACC, ale i jiných arabských zemí.

Vytvoření Rady pro arabskou spolupráci bylo tehdy chápáno, jako jedna z prvních realistických etap arabského sjednocení. Jednalo se však o spontánní a nepřilíš promyšlený integrační pokus, kterému se nakonec nepodařilo dosáhnout plnohodnotné integrace členských zemí. Velký, a nutno říci, že značně negativní vliv měly politické a vojensko-strategické záměry, nejvíce patrné v případě Iráku. Dalším problémem bylo plánování a realizace reforem pouze za účasti vlády, nikoli za přispění soukromého sektoru a široké veřejnosti. Mezi ostatní překážky pak patřily nesourodé politické a ekonomické systémy, malý počet obyvatelstva, velké zadlužení Iráku, špatná infrastruktura apod.

V konečném důsledku se tak jednalo pouze o krátký integrační pokus, který bez velkých výsledků skončil dříve, než se mohl plně rozvinout [2].

2.1.5 GAFTA

Jedná se výkonný program, vyhlášený Ligou Arabských států v únoru roku 1997. Jeho účelem bylo vytvoření Velké zóny arabského volného obchodu, jež je známa pod názvem GAFTA. Jde o projekt, vycházející ze všech platných smluv, podepsaných v rámci LAS od jejího založení. Stěžejní se stala již zmiňovaná smlouva z roku 1964, jež schvalovala realizaci plánu na vytvoření arabského volného trhu. Opomenuta ale nebyla ani smlouva týkající se usnadnění a podpory obchodu mezi arabskými státy z roku 1981. Na rozdíl od všech smluv předchozích, ale GAFTA prosazuje naprosté odstranění tarifních i netarifních překážek a poplatků. Zahraničními experty je pak hodnocena jako preferenční smlouva, zaměřená na obchod se zbožím. Program pak konkrétně obsahoval například preferenční systém pro nejchudší arabské státy, či sezónní zemědělské kalendáře na ochranu zemědělství [47].

Při pohledu na výše popsání, ať více či méně úspěšné pokusy o arabskou integraci je patrné, že žádná z uzavřených smluv nedosáhla požadovaných výsledků. Příčinou je především pouhé omezování dohod na snížení tarifů u vybraného zboží a následné velké množství dohadovaných výjimek. Tyto smlouvy opomíjejí hlavní potřebu, kterou je potřeba celkového uvolnění vzájemného obchodu, rozvoj infrastruktury a následné propojení a dosažení vyšších forem integrace, které by zahrnovaly dohody také s nearabskými státy v rámci barcelonského procesu, jenž řeší také problémy spojené s obchodem se službami, vytvořením konkurenčního prostředí a přípravou „půdy“ vhodné pro investice [2].

2.2 Historie evropské integrace

Ačkoli počátky spolupráce evropských států lze pozorovat již od konce 2. světové války, za počátek evropské integrace se obvykle považuje až rok 1950. Hlavním důvodem pro integraci byl záměr ukončit časté války mezi sousedy, které 2. světovou válkou vyvrcholily. V roce 1950 začalo, v rámci Evropského společenství uhlí a oceli (ESUO), hospodářské a politické sjednocování evropských zemí, jehož cílem bylo dosažení trvalého míru [67].

Původním cílem bylo vytvoření jednotné hospodářské unie. Důvodem byl předpoklad, že státy, které spolu obchodují a jsou na sobě tedy ekonomicky závislé, nebudou mít s největší pravděpodobností zájem, vést spolu ozbrojený konflikt. V roce 1957 jsou podepsány Římské smlouvy, na jejichž základě vzniká Evropské hospodářské společenství (EHS) a Evropské společenství pro atomovou energii (EURATOM). Obě tyto smlouvy vstoupily v platnost

v roce 1958. EHS zpočátku rozvíjelo spolupráci šesti zemí: Belgie, Francie, Itálie, Lucemburska, Německo a Nizozemsko. Došlo k vytvoření jednotného trhu, který se s cílem dosažení svého plného potenciálu neustále rozvíjí [23].

Z této zpočátku čistě hospodářsky orientované spolupráce se později zrodilo společenství, působící také v řadě jiných politických oblastí.

2.3 Evropská unie a středomoří

2.3.1 Počátky spolupráce EHS se Středomořím

Poté, co středomořské země získaly samostatnost, pro ně nebylo možné úplné zpřetrhání vazeb z dob koloniální správy. Tyto státy se totiž staly nezávislými politicky, ekonomicky však stále zůstávaly silně obchodně závislé na bývalých evropských mocnostech. Závislost však byla svým způsobem oboustranná. Bývalé koloniální mocnosti, především pak Francie, Velká Británie, Španělsko a Itálie, totiž zůstávaly na svých bývalých koloniích závislé v oblasti získávání levných zdrojů surovin a zemědělských produktů. Zároveň tyto státy fungovaly jako odbytiště pro jejich průmyslové výrobky. Z tohoto důvodu byly patrné snahy o udržení alespoň částečného vlivu v bývalých državách. Tradičně největší aktivitu v tomto směru vykazovala Francie.

Mezi africkými státy se od počátku vyjímal postavení Alžírsko. Důvodů pro jeho výsadní pozici bylo hned několik. Ať už se jednalo o značné množství, francouzskými společnostmi obsluhovaných, ropných nalezišť na jeho území, četná ložiska zemního plynu, milion obyvatel s francouzským původem či využívání jeho území pro testy jaderných zbraní Francie [24].

Alžírsko bylo z těchto důvodů také první zemí, která dosáhla preferenční obchodní dohody s EHS. Brzy ale EHS zahájilo spolupráci i s ostatními zeměmi Středomoří. Zpočátku šlo o pouhé uzavírání bilaterálních dohod, které vycházely z Římských smluv. Dohody o přidružení (časově omezené i neomezené) podepsalo EHS s Řeckem, Tureckem, Marokem, Tuniskem, Maltou a Kyprem. Nepreferenční obchodní dohody byly uzavřeny s Izraelem, Libanem, Jugoslávií. Preferenční dohody¹ pak se Španělskem, Portugalskem a Egyptem. V preferenční

---

¹ Jedná se o dohody uzavírané v souladu s pravidly Světové obchodní organizace (WTO), které jsou považovány za prostředek k usnadnění vzájemného obchodu mezi jejich aktéry.

byly pak následně změněny původně nepreferenční smlouvy s Izraelem a Libanonem (v tomto případě, ale smlouva nevstoupila v platnost) [24].

Z důvodu možnosti budoucího přistoupení k ES mělo na přelomu 60. a 70. let společenství nejužší vztahy s Řeckem, Tureckem, Kyprem a Maltou. Neméně významné byly ale i vztahy s Marokem a Tuniskem, neboť z hlediska historického, geografického a obchodního, patřily tyto státy k nejvýznamnějším partnerům z oblasti jižního Středomoří. Na rozdíl od států severního Středomoří (tedy jižní Evropy) se u těchto zemí nikdy nepočítalo s jejich vstupem do ES. V případě Španělska a Portugalska nedošlo až do poloviny 70. let k uzavření jiných než čistě obchodních dohod. Důvodem byly nedemokratické režimy, panující v těchto státech [24].

Do počátku 70. let neexistovala žádná konkrétní jednotná politika, kterou by EHS uplatňovalo vůči Středomoří. Význam vazeb s touto oblastí ale stále rostl, a vznikla tedy potřeba jednotné strategie vůči celé středomořské oblasti. Důvodů pro stále větší a větší angažovanost EHS ve středomořském regionu je hned několik. Byla to především, jak je obvyklé dodnes, snaha o získání větší kontroly nad přístupem k tamnímu nerostnému bohatství. Neméně důležitým, byl důvod potřeby kontroly tradičních námořních cest. Ty byly s růstem vlivu Sovětského svazu v oblasti často narušovány. Zpočátku se vedly spory především s USA, jež měla ke strategii výhrady. To se však později podařilo vyřešit pomocí dohody o Středomoří mezi tehdejšími předsedou Evropské rady a ministrem zahraničních věcí Spojených států. Poté už nic nebránilo přijetí tzv. Globální strategie vůči středomořskému regionu, která obsahovala kapitoly upravující politickou angažovanost v oblasti a ekonomické vztahy s regionem. Tato strategie se zaměřovala na státy, které neměly možnost se připojit k EHS. Jednalo se tedy o Izrael, státy Maghrebu, Mashreku a Jugoslávii. Zájem EHS sílil také v oblasti Španělska a Portugalska, které byly vhodnými kandidáty pro budoucí rozšíření společenství, ale z důvodu nejisté politické situace v těchto státech se tak nemohlo stát okamžitě. Uvolnění přístupu středomořských zemí na evropské trhy pak měly zajistit tzv. kooperační dohody, které se zakládaly na třech principech. Konkrétně se jednalo o [23]:

- obchodní výhody,
- finanční a technická spolupráce a
- společné instituce (např. Rada ministrů, Výbor velvyslanců apod.).

Na přelomu 70. a 80. let však došlo ke zhoršení ekonomické situace EHS a naplňování těchto dohod bylo následkem toho odsunuto.

V 70. letech se o členství začalo ucházet Řecko, Portugalsko a Španělsko. Důvodem byl odklon těchto od autoritářských režimů a tím i růst jejich šance na přijetí do EHS. Řecko bylo roku 1981 do EHS skutečně přijato a ani přijetí zbývajících dvou zmiňovaných zemí na sebe nenechalo dlouho čekat. Španělsko a Portugalsko rozšířily EHS jižním směrem v roce 1986. O dosažení benefitů spojených s členstvím ve společenství se v roce 1987 pokusilo také Maroko, jeho žádost ale byla zamítnuta, neboť se nejedná o evropský stát [23], [24].

Přijetí států severního Středomoří do EHS mělo negativní vliv na ostatní země regionu, neboť došlo ke značnému nárůstu konkurence, především v oblasti zemědělských produktů. Největší ztráty utrpěly země Maghrebu, a to i přesto, že jim dohody se společenstvím zajišťovaly jisté výhody. Kompenzaci těmto státům měly přinést preferenční komoditní dohody. Ty se týkaly zvýšení finanční pomoci, snížení omezení dovozu zemědělských produktů a jejich úplné zrušení v oblasti produktů textilních.

Užší spolupráce se státy Středomoří, jež měla za cíl zmírnění krize v oblasti, byla navázána koncem 80. let, svoláním Konference pro bezpečnost a spolupráci ve Středomoří. Iniciátory konference byli Španělsko a Itálie, za spolupráce Francie. Dosáhnout požadovaných efektů v oblastech bezpečnosti, spolupráce a lidských práv se ale nepodařilo. Jednak kvůli přílišným ambicím konference, která zabírala příliš široký okruh problému a dále kvůli nepřijetí projektu většinou zemí středomořského prostoru. Ty odmítaly projednávat problematiku lidských práv a považovali ji za zasahování do vnitřních záležitostí státu. Tohoto nezdaru následně využila Francie, která přednesla a prosadila novou vizi středomořské spolupráce. V ní stály zmiňovaná Francie, dále Itálie, Portugalsko, Řecko a Španělsko jako státy evropské a státy UMA, jakožto státy rozvojové. Po pozdějším připojení se dalšího státu Středomoří, Malty, vznikla iniciativa, známá jako Dialog 5+5. Oproti předchozí konferenci přibyla ještě čtvrtá oblast problémů, týkajících se životního prostředí. I tento pokus ale nakonec skončil nezdarem. Z důvodů lze zmínit například obnovení občanské války v Alžírsku nebo několikrát uváděný spor Maroka a Alžírka ve věci postavení Západní Sahary.

V důsledku těchto nezdarů, se počátkem 90. let stala spolupráce se Středomořím stěžejním problémem zahraniční politiky všech jihoevropských zemí. Spolu se sjednocením Německa se zvyšovaly obavy z přeorientování pozornosti od oblasti Středomoří směrem do střední a východní Evropy. V období 90. let, byla nastolena tzv. Renovovaná středomořská politika, která kladla důraz především na ekonomické a strukturální reformy. Celá situace vyústila v Barcelonskou konferenci v roce 1995, o které bude řeč v následující podkapitole [24].

2.3.2 Barcelonský proces: Euro-středomořské partnerství

Jak bylo řečeno, stálé nezdary v pokusech o integraci arabského světa a o efektivní a oboustranně prospěšnou spolupráci mezi státy ES a státy Středomoří vedla k uspořádání Barcelonské konference v roce 1995. Byl zahájen 15 ministry zahraničí zemí Evropy a 12 členy středomořského prostoru a vznikl jako rámec pro správu a bilaterální a regionální vztahy. Jednalo se o inovační alianci, založenou na principech společného vlastnictví, dialogu a spolupráce, jež má za cíl vytvoření středomořské oblasti míru, bezpečí a všeobecné prosperity.

Problematika spolupráce byla rozdělena do tří hlavních oblastí [1]:

1. **Politický a bezpečnostní dialog**, jehož cílem je vytvoření společného prostoru míru a politické stability, který bude podporovat udržitelný rozvoj, principy právního státu, demokracie a lidských práv.
2. **Ekonomické a finanční partnerství**, zahrnující postupné vytvoření zóny volného obchodu, zaměřené na podporu společných ekonomických příležitostí, prostřednictvím udržitelného a vyváženého sociálně-ekonomického rozvoje.
3. **Sociální, kulturní a lidské partnerství**, sledující zájem podpory a porozumění rozdílným kulturám a náboženstvím.

Se zavedením Evropské politiky sousedství (EPS) v roce 2004, Barcelonský proces dostal v podstatě podobu mnohostranného fóra, umožňujícího dialog a spolupráci mezi EU a jejími partnery ve Středomoří. Evropská unie nyní udržuje úzkou spolupráci s každým ze svých středomořských partnerů, snaží se o zavedení programů pro podporu ekonomické transformace a reformy zemí středomořského prostoru, zohledňující specifické potřeby a charakteristiky jednotlivých států. Tyto akce jsou pak financovány v rámci Evropského nástroje sousedství a partnerství (ENPI). V roce 2005 se na (po pěti letech pravidelně pořádaném) summitu v Barceloně členové Unie pro Středomoří dohodli na dalším pětiletém pracovním programu a euro-středomořského kodexu chování pro boj s terorismem. Změnu však zaznamenala samotná dohoda z roku 1995, neboť byl ke třem stávajícím pilířům spolupráce přidán pilíř čtvrtý, týkající se problematiky migrace. Jednalo se o logický krok, ke kterému vedl značný nárůst počtu imigrantů, se kterými se musely potýkat státy jižní Evropy. Největší nárůst byl zaznamenán v Itálii a Španělsku. Důvodem byla jak geografická poloha těchto zemí, tak jejich, do té doby poměrně příznivá, přistěhovalecká politika [35].

Závěrem ještě zmiňme, že od roku 1995 podpořila Evropská komise Barcelonský proces dotacemi ve výši 16 miliard EUR z rozpočtu společenství. Půjčky od Evropské investiční banky činí přibližně 2 miliardy EUR ročně [24].

2.3.3 Nový typ asociačních dohod

Hlavním prvkem Euro-středomořského partnerství, zahájeného na zmiňované Barcelonské konferenci v roce 1995, se staly tzv. asociační dohody nového typu. Jedná se o nástroj, určený k prosazování nejdůležitějšího cíle partnerství – vytvoření euro-středomořské zóny volného obchodu. Dalšími cíli jsou vytvoření konkurenčního prostředí a zajištění volného pohybu kapitálu. Na rozdíl od kooperačních dohod, uzavíraných v průběhu 70. let, zahrnují Euro-středomořské dohody ještě spolupráci v oblasti kulturní a politické.

Dohody jsou uzavírány na dobu neurčitou a předpokládají vztah založený na principu reciprocity a partnerství a kladou důraz také na respektování lidských práv, svobod a demokratických principů [24].

2.3.4 Evropská politika sousedství (ENP)

K vytvoření evropské politiky sousedství došlo v roce 2004. Cílem bylo posílení prosperity, stability a bezpečnosti všech států Unie a jejich partnerů. Politika je založená na principech demokracie, právního státu a dodržování lidských práv. Konkrétně se týká šestnácti nejbližších sousedů Evropské unie: Arménie, Alžírsko, Ázerbajdžán, Bělorusko, Egypt, Gruzie, Izrael, Jordánsko, Libanon, Libye, Maroko, Moldavsko, Palestina, Sýrie, Tunisko a Ukrajina. Jedná se o dvoustrannou politiku mezi EU a jednotlivými partnerskými státy, obohacenou o iniciativy regionálního charakteru - Východní partnerství a Unii pro Středomoří [30].

Co se týká obecných cílů, tato politika sleduje politickou koordinaci, hlubší hospodářskou integraci a zvýšenou mobilitu a kontakty mezi občany. V roce 2010-2011 provedla EU revizi evropské politiky sousedství a posílila její zaměření na podporu stabilní a udržitelné demokracie a hospodářského rozvoje podporujícího začlenění. Mezi aspekty stabilní a udržitelné demokracie se řadí zejména svobodné a spravedlivé volby, snaha o boj s korupcí, nezávislé soudnictví, demokratická kontrola ozbrojených sil a svoboda projevu, shromažďování a sdružování. Došlo také ke zdůraznění úlohy, kterou v procesu hraje občanská společnost a především představila zásadu „více za více“. Podle této zásady rozvíjí Unie silnější partnerství se státy, které dosahují větších pokroků v procesu demokratických reforem [24].

Hlavním nástrojem ENP je 12 dvoustranných akčních plánů, jež vypracovala Unie ve spolupráci s jednotlivými partnery. Plány obsahují program reforem, ať už politických, či hospodářských, s krátkodobými (3 roky) a dlouhodobými prioritami (5 let). Akční plány odrážejí potřeby a zájmy EU a každého z partnerů. Usilují o rozvoj demokratických a sociálně spravedlivých společností podporujících začlenění, prosazování hospodářské integrace, zlepšení mezistátního pohybu obyvatel a poskytování finanční pomoci a odborné spolupráce při snaze o dosažení souladu s normami EU.

V období mezi lety 2007-2013 byly tyto plány financovány primárně pomocí Evropského nástroje sousedství a partnerství. Výše přidělených prostředků za toto období činila 11,181 miliard EUR. Pro období 2014-2020 jsou pak prostředky k dispozici v rámci nového Evropského nástroje sousedství (ENI) [32].

Další finanční podporu mohou státy obdržet ve formě grantů poskytovaných Evropskou komisí, či ve formě úvěrů od Evropské investiční banky a Evropské banky pro obnovu a rozvoj.

Dále byly zřízeny zvláštní programy pro východní a jižní sousedy, nazvané Program integrace a spolupráce v rámci Východního partnerství a Podpora pro partnerství, reformy a růst podporující začlenění. Tyto programy poskytují dodatečnou finanční podporu zemím, které přijímají politické reformy [31].

2.3.5 Evropský nástroj sousedství a partnerství (ENPI)

Evropský nástroj sousedství a partnerství je finanční nástroj evropské politiky sousedství. Poskytuje možnost spolufinancování procesů, zaměřených na posílení spravedlivého hospodářského a společenského rozvoje. Dále slouží k podpoře mezinárodní a meziregionální spolupráce a rostoucí hospodářské integrace mezi EU a příjemci podpory.

Nástroj si klade za cíl podporu plnění cílů evropské politiky sousedství pro vytvoření oblasti prosperity a dobrých sousedských vztahů mezi partnerskými státy EPS a Ruskem. Konkrétně je pak nástroj určen k podpoře [32]:

- politických reforem,
- hospodářských reforem,
- sociálních reforem,
- odvětvové spolupráce,
- regionálního a místního rozvoje,
- účasti v programech a agenturách Společenství [32], [36].

2.3.6 Unie pro Středomoří

Jak bylo řečeno, jeden z dodatků ENP tvoří Unie pro Středomoří. Její vznik byl formálně oznámen na Pařížském summitu prezidentů a vlád zemí Evropské unie 13. července 2008. Unie je fórem pro spolupráci mezi členskými státy Evropské unie a státy Afriky a Blízkého východu v okolí Středoziemního moře. Jedná se o pokračování procesu Euro-Středomořského partnerství, tedy tehdejšího Barcelonského procesu. Tato spolupráce pak usiluje o odstranění dělících linií, které v Evropě existovaly po celé 20. století [50].

Nejnovějším prvkem, který přinesl vznik Unie pro Středomoří je zřízení mechanismu rotačního předsednictví, které je složeno z jednoho člena reprezentujícího Evropskou unii a jednoho člena, který reprezentuje země Středomoří. Generální sekretariát byl zřízen v Barceloně roku 2010 a generálním sekretářem se stal Ahmed Masa'deh, původem z Jordánska. Unie stanovila 6 stěžejních projektů, na které soustřeďuje svoji pozornost [50]:

- životní prostředí (týká se obnovy a vyčištění Středoziemního moře),
- doprava (souvisí s vytvořením námořních a pozemních cest a tím zvýšení kvality infrastruktury),
- ochrana civilního obyvatelstva (ochrana před přírodními katastrofami),
- alternativní zdroje energie (např. středomořský solární energetický plán),
- vzdělání (prioritou je otevření Euro-Středomořské školy ve Slovinsku) a
- podpora a rozvoj malého a středního podnikání.

2.4 Příklady spolupráce vybraných států Středomoří s EU

V této kapitole jsou uvedeny příklady jednotlivých států Středomoří a jejich vztahu a příkladů spolupráce s Evropskou unií. Závěr je věnován vztahům Unie a Středomoří z různých hledisek, a to z pohledu středomořských států a následně z pohledu států EU.

Alžírsko

V případě Alžírska jsou jeho vztahy s Evropskou unií upraveny pomocí Asociační dohody. K uzavření dohody došlo v roce 2008, a to i přesto, že Alžírsko nepřijalo žádný Akční plán, definující programy, reformy a prioritní oblasti spolupráce. Dohoda s Alžírskem vymezuje spolupráci v několika oblastech – ekonomické reformy, obchodní spolupráce, energetika, migrace, boj s terorismem a lidská práva. V programu pro léta 2011-2013 byly stanoveny nové priority spolupráce, jednalo se o boj s klimatickými změnami, migraci, podporu

obchodu, prudké stoupaní cen potravin, energetika, ekonomická a finanční krize a boj proti drogám [50].

Egypt

K posílení vztahů s Egyptem, jakožto klíčovým partnerem EU v oblasti severní Afriky a Blízkého východu, došlo již v roce 2004, kdy byla přijata Asociační dohoda, která byla v roce 2007 následována Akčním plánem, definujícím konkrétní oblasti budoucí posílené spolupráce. Na situaci od roku 2004, kdy v Egyptě docházelo k reformám v daňovém systému, v systému financí i k celkové ekonomické liberalizaci, reagovala EU dalším zvýšením podpory těchto reforem ze své strany. Pro léta 2007-2013 byly pro vzájemnou spolupráci stanoveny tyto priority: podpora demokratizace, lidských práv, právního státu, rozvoj konkurenceschopnosti Egypta, lepší nakládání s přírodními zdroji a záruka udržitelnosti rozvoje [50].

Izrael

K posílení politické, ekonomické, bezpečnostní, vědecké a kulturní spolupráce, se EU a Izrael zavázaly zapojením do Evropské politiky sousedství. Izrael je dlouhodobým spojencem Unie v oblasti Blízkého východu, je zde tedy patrné úsilí EU o posilování vzájemných vazeb.

Akční plán, který Izrael přijal již o dva roky dříve než Egypt, tedy v roce 2005, si klade za cíl posílení ekonomické, investiční a obchodní spolupráce, povzbuzení ekonomického růstu, zaměstnanosti a snížení chudoby. Klíčovým záměrem Akčního plánu pak je spolupráce v oblasti zamezení šíření zbraní hromadného ničení a boje s terorismem. Jedním z dalších klíčových bodů spolupráce je řešení problému migrace a především spolupráce v oblasti dopravy, konkrétně na projektu s názvem Galileo (evropská alternativa amerického navigačního systému GPS) [50].

Jordánsko

Jak je tomu u většiny států, jež se zapojily do Evropské politiky sousedství, i v tomto případě je partnerství založené na sdílení hodnot, zavádění politických, ekonomických a sociálních reforem. Cílem akčního plánu je realizace konkrétních reformních projektů, které se soustředí na synchronizaci jordánských a evropských norem, standardů a legislativy. Reformy v oblasti ekonomické by se měly soustředit na podporu obchodní politiky se zaměřením na podporu investic, ekonomického růstu, zaměstnanosti a snížení chudoby. V případě Jordánska je také nutné se zmínit o jeho aktivní účasti na rozvoji tzv. Euro-

středomořské obchodní cestovní mapy, která spojuje partnery Středomoří a EU a usiluje o dosažení hlubší ekonomické integrace a uzavření dohod o volném obchodu.

Co se týče Akčního plánu, ten stanoví několik základních priorit, klíčovým je zájem o rozvoj demokracie, nestrannou a nezávislou justici, svobodných médií, svobody slova, rovné zacházení se ženami apod. Další důležitou součástí plánu je podpora exportu Jordánska a liberalizace vzájemného obchodu. Zájmem EU v této oblasti je především možnost lepšího řízení migračních vln a zjednodušení pohybu osob [50].

Libanon

Pokud se jedná o Libanon, je účast v Evropské politice sousedství odpovědí na vládní deklaraci z roku 2005, jež se zavázala provést sérii ekonomických a politických reforem. Tento reformní program, by měl být Unií podporován pouze v oblastech, kde to bude nezbytně nutné. Prioritami spolupráce je, obdobně jako u ostatních států, posílení dialogu ve věci ochrany lidských práv, svobody slova a tisku a v neposlední řadě také demokracie. Ke zpomalení plnění Akčního plánu došlo v souvislosti se ztíženou politickou situací, jež nastala po válce Izraele s Hizballáhem v letech 2006 a 2008. I přes tuto ztíženou situaci se ale Libanonu podařilo dosáhnout makroekonomické stability a dostává se mu také pomoci ze strany EU [50].

Libye

Zapojení Libye do mezinárodního politického a ekonomického systému je jednou z dlouhodobých priorit Unie. V roce 2008 byla proto zahájena jednání, jejichž cílem bylo přijetí Rámcové dohody mezi Unií a Libyí (EU-Libya Framework agreement). Dohoda měla zahrnovat mechanismy vzájemné politické komunikace a spolupráce v oblasti zahraniční a bezpečnostní politiky, dále pravidla ekonomické a obchodní spolupráce a v neposlední řadě spolupráce v klíčových oblastech, kterými jsou migrace a energetika. V důsledku mezinárodních sankcí, byla Libye více než 20 let v mezinárodní izolaci. To mělo za následek především minimum zahraničních investic a také nedostatek modernizace.

Po svržení Kaddáfího v roce 2011 se politika EU zaměřuje na podporu Libye v jejím úsilí o vytvoření demokratického, stabilního a prosperujícího státu. Spolupráce s Libyí se nyní orientuje především na oblast diplomacie (byl jmenován zvláštní vyslanec EU pro Libyi, Libye se účastní mezinárodních setkání apod.) a na jednání o přidružení Libye, neboť bez

Asociační dohody stojí Libye mimo většinu struktur Evropské politiky sousedství. Program EU v Libyi se nyní zaměřuje především na restrukturalizaci veřejné správy, podporu přechodu k demokracii a podporu vzdělávání. Dne 22. května 2013 dala Rada Evropské unie zelenou misi s názvem Mise pro pomoc na hranicích (EUBAM - EU Border Assistance Mission) v Libyi, a to v rámci společné bezpečnostní a obranné politiky (SBOP), na podporu libyjských orgánů při zvyšování bezpečnosti hranic země po občanské válce. Tato civilní mise je reakcí Unie na výzvu ze strany Libye a je součástí komplexního přístupu EU, jež podporuje obnovu Libye po skončení konfliktu [50].

Sýrie

Ačkoli je Sýrie plnoprávným účastníkem Barcelonského procesu, nepřijetí Asociační dohody má za následek nemožnost čerpání finančních prostředků vyčleněných na Evropskou politiku sousedství. Země usiluje o realizaci vnitřních reforem (politické, sociální, ekonomické), které jsou podporovány EU. Pro Sýrii byly proto Uníí definovány následující oblasti spolupráce: podpora politické a institucionální reformy (decentralizace, modernizace administrativy, justice), podpora ekonomické reformy (příprava na přijetí Asociační dohody a vstup do WTO) a podpora sociální reformy (reforma systému vzdělávání) [50].

Vztahy EU a Středomoří z různých hledisek

Je patrné, že v rámci Euro-středomořského partnerství, jsou priority obou stran odlišné. Z pohledu Evropské unie jde především o bezpečnostní prvky partnerství. Oproti tomu, středomořské země preferují spolupráci v oblasti ekonomické a finanční, která je, nutno říci, ve srovnání s politickou a bezpečnostní spoluprací, na výrazně vyšší úrovni.

Z ekonomického hlediska je Evropská unie pro Středomoří mnohem významnější, než je Středomoří pro EU. Jistá asymetrie panuje také v rámci významu Unie pro různé země středomořského prostoru. Výrazně užší vztahy s EU mají například země Magrebu oproti státům Mashreku, což ovlivňuje také dopad partnerství na jednotlivé ekonomiky. S problémy se v zemích Středomoří potýká prosazování občanské společnosti. Za důvod se považuje především různé chápání samotného pojmu „občanská společnost“ v islámských zemích [23], [24].

3 POUŽITÉ EKONOMICKÉ UKAZATELE

Pro analýzu a následnou komparaci ekonomik uvažovaných zemí, bude klíčových několik základních ekonomických ukazatelů. Pro účely této práce, budou ekonomiky porovnávány jak z hlediska jednotlivých ukazatelů, které dohromady tvoří takzvaný magický čtyřúhelník (HDP, cenová stabilita, míra nezaměstnanosti, platební bilance), tak z hlediska některých méně známých ukazatelů, jako je index FSI, index HDI apod.

Hrubý domácí produkt (HDP)

Hrubý domácí produkt je v dnešní době pravděpodobně nejsledovanějším ekonomickým ukazatelem, zachycujícím výkonnost ekonomiky.

„Hrubý domácí produkt je tržní hodnota veškerých finálních statků a služeb vyprodukovaných v dané ekonomice za dané časové období.“ [52]

Finálním statkem se rozumí statek určený k přímé spotřebě, tržní hodnotou pak cena, kterou za statek zaplatí konečný spotřebitel. V případě HDP nezáleží na tom, zda vlastník výrobních faktorů má nebo nemá sídlo v dané zemi. [52]

Míra nezaměstnanosti

Nezaměstnanost je v současnosti největším problémem v řadě zemí. Ke správnému určení míry nezaměstnanosti, je třeba určit, kdo je skutečně nezaměstnaným. K tomu slouží systém rozdělení obyvatelstva na ekonomicky aktivní a ekonomicky neaktivní. Ekonomicky aktivní obyvatelstvo je pak dále děleno na zaměstnané a nezaměstnané. Zaměstnaným se rozumí člověk starší patnácti let, mající placené zaměstnání, či zaměstnaný ve vlastním podniku. Za nezaměstnaného se pak považuje ekonomicky aktivní obyvatel, starší 15-ti let bez stálého zaměstnání, ale aktivně hledající práci, schopný nastoupit na pracovní místo do 14 dnů. Osoby nespĺňující tyto podmínky jsou považovány za ekonomicky neaktivní. [52]

Míra inflace

Inflaci lze chápat jako růst všeobecné cenové hladiny. Přičemž za všeobecnou cenovou hladinu považujeme průměrnou hladinu cen v ekonomice. Míra inflace se pak počítá jako míra změny cenové hladiny za určité období. Nejčastěji se měření cenové hladiny provádí pomocí tzv. indexu spotřebitelských cen, neboli CPI. Ten určuje náklady tzv. tržního koše statků a služeb, které nakupuje běžný spotřebitel. Dle tempa růstu cenové hladiny se inflace dělí do tří typů, jsou to mírná (do 10%), pádivá (10-100%) a hyperinflace (více než 100%).

Situace, kdy inflace nabírá záporných hodnot a dochází tedy ke snižování ceny oproti minulému období, se nazývá deflace. [52]

Platební bilance

Platební bilancí je označována soustava účtů, zachycujících finanční toky mezi státem a zahraničím. Zjednodušenou podobu tvoří běžný účet, finanční účet a změna devizových rezerv. V běžném účtu je zachycen vývoz a dovoz zboží a služeb, dále výnosy a důchody plynoucí ze zahraničí a do zahraničí a jednostranné převody, tedy například dary nebo dědictví. Na finančním účtu je pak zachycen vývoz a dovoz kapitálu [42]. Rozdíl mezi exportem a importem se pak označuje jako saldo platební bilance, které může nabývat kladných (v případě dominance exportu), záporných (převaha importu) nebo nulových hodnot [52].

4 ANALÝZA A DESKRIPTIVE JEDNOTLIVÝCH EKONOMIK STŘEDOMOŘÍ

4.1 Maroko

Ekonomika Maroka rostla mezi lety 2000 a 2009 průměrně o 4,6%, čímž se v regionálním srovnání v rámci severní Afriky dostala na první místo. V porovnání s ostatními státy regionu se Maroku podařilo, jak sociopoliticky tak ekonomicky, poměrně úspěšně ustát tzv. Arabské jaro (protesty, demonstrace a revoluce v řadě arabských zemí, které odstartovaly na konci roku 2010) a dosáhnout díky tomu 4,8% růstu HDP v roce 2011. Rok 2012 pak přinesl mírný ekonomický pokles způsobený především nedostatkem srážek, což mělo negativní dopad na lokální zemědělskou produkci a také nepříznivou situaci v EU, která je pro Maroko hlavním obchodním partnerem. V důsledku této nepříliš příznivé situace, dosáhl ekonomický růst pouze 2,7% HDP.

Marocká ekonomika je založena na otevřenosti, liberalizaci a strukturálních reformách, které jsou také výsledkem spolupráce země s Evropskou unií. Nejvýznamnějším problémem, se kterým se marocká ekonomika potýká, je vysoká nezaměstnanost mladých, často i kvalifikovaných občanů. Ač se celkově nezaměstnanost daří držet pod hranicí 10%, ve skupině obyvatel od 15 do 24 let dosahuje alarmujících 19% a ve větších městech dokonce 35%. Právě tato skupina je tak vysoce náchylná k emigraci do evropských států, zejména Francie, kde v současnosti dle odhadů žije přibližně 1 milion Maročanů. V celé EU se pak jejich počet odhaduje na 3 miliony.

Při pohledu na jednotlivé sektory ekonomiky je patrné, že nejvýznamnějším z hlediska zaměstnanosti je zemědělství, jež zaměstnává celkově přes 40% obyvatelstva, na venkově dokonce 80%. Jeho výkonnost je však přesto velmi nízká a jeho podíl na HDP země představuje 12 – 20%. V dalších letech, především díky lepším klimatickým podmínkám a tím i zlepšení situace v zemědělství, opět nastartován ekonomický růst, který v roce 2013 dosáhl 4,5% HDP. Došlo ale naopak ke zhoršení situace v průmyslu, především ve stavebnictví a oblasti těžby a zpracování fosfátů. V roce 2014 zaznamenala ekonomika Maroka opět mírný pokles, situace byla nakonec mírně příznivější, než očekával marocký Vysoký úřad pro plánování a marocká ekonomika rostla o 3% HDP [14].

Tabulka 1: Vývoj makroekonomických ukazatelů Maroka v letech 2010-2015

ROK	2010	2011	2012	2013	2014	2015 (odhad)
HDP (%)	3,6	5,0	2,7	4,4	3,0	4,6
Inflace (%)	1	0,9	1,3	1,9	1,1	2
Saldo platební bilance (% HDP)	-4,3	-8,1	-9,7	-7,6	-5,9	-4,2
Míra nezaměstnanosti (%)	9,1	8,9	9,0	9,1	9,8	9,1

Zdroj: vlastní zpracování podle [45]

Mezi silné stránky marocké ekonomiky patří poměrně dobře rozvinutý kapitálový trh, což do značné míry napomohlo vládě financovat její fiskální deficity. Marocký král pak působí jako jakýsi stabilizační prvek a má roli prostředníka mezi konfliktními politickými stranami. Za slabinu marocké ekonomiky je naopak považována již zmiňovaná vysoká nezaměstnanost mladých lidí do 25 let, vysoké deficity běžného účtu platební bilance a závislost na dovozu pohonných hmot a potravin, což způsobuje zvýšenou náchylnost ekonomiky na změny cen těchto komodit [62].

4.2 Alžírsko

Alžírská ekonomika v posledních letech stojí na vysokých cenách vyvážené ropy a zemního plynu. Udržitelnost takového úspěchu je ale velmi riziková a alžírská hospodářská politika prozatím nevytváří předpoklady k adaptaci pro případ výraznějšího poklesu cen těchto komodit. Vzhledem k tomu, že téměř polovina exportované ropy a zemního plynu míří do EU, je Alžírsko jejím velmi významným dodavatelem energetických surovin. Alžírské hospodářství se v posledních letech potýká především s fluktuací cen ropy na světovém trhu, ale i přesto se daří držet výkon ekonomiky na solidní úrovni. S ohledem na tuto situaci bylo Mezinárodním měnovým fondem zemi doporučeno snižování rozdílu mezi výdaji a příjmy. V porovnání se zahraničím je pozice Alžírska ještě stále na dobré úrovni, ale zároveň začíná ekonomika vykazovat znaky oslabení aktiva běžného účtu platební bilance (odhad salda platební bilance pro rok 2015 činí -9,1% HDP oproti -3,3% HDP v roce 2014). Alžírskému průmyslu i celému národnímu hospodářství zcela dominuje těžba a zpracování ropy a

zemního plynu. Celou čtvrtinu objemu HDP pak zajišťuje sektor služeb, kde má hlavní podíl obchod, doprava a spoje. Dalším významným odvětvím je stavebnictví, jež se na tvorbě HDP podílí 8,9%, a zemědělství. To však není schopno zajistit dostatečné množství potravin (zajišťuje pouze ¼ domácí spotřeby) a činí tak Alžírsko závislým na dovozu potravin ze zahraničí [3].

Tabulka 2: Vývoj makroekonomických ukazatelů Alžírsko v letech 2010-2015

ROK	2010	2011	2012	2013	2014	2015 (odhad)
HDP (%)	3,6	2,4	2,5	2,7	2,8	3,1
Inflace (%)	3,9	4,5	8,9	4,5	3,2	4
Saldo platební bilance (% HDP)	7,5	8,9	6,1	0,5	-3,3	-9,1
Míra nezaměstnanosti (%)	10	10	11	9,8	10,8	11,3

Zdroj: vlastní zpracování podle [45]

Díky velkým, opakujícím se přebytkům, vyplývajícím z obchodu s ropou a zemním plynem, se Alžírsku podařilo nashromáždit velké množství devizových rezerv a rozpočtových úspor, což jej činí z jisté části odolným vůči vnějším i vnitřním šokům. Za slabinu lokální ekonomiky lze naopak považovat obrovskou závislost na ropném průmyslu, který generuje přibližně 40% HDP a tvoří 97% exportu země. Z tohoto důvodu je země vystavena riziku poklesu cen ropy a zemního plynu. Vyšší náchylnosti dále přispívá fakt, že drtivá většina vývozu směřuje pouze do zemí eurozóny. Další slabinou je dominance veřejného sektoru. Soukromý sektor je zde velmi malý a trpí zastaralými regulacemi, byrokracií a malou konkurenceschopností [53].

Z mezinárodních smluv Alžírsko lze zmínit asociační dohodu s EU, dále je země partnerem pro spolupráci s Organizací pro bezpečnost a spolupráci v Evropě (OBSE), spolupracuje také s Evropským sdružením volného obchodu (EFTA) a dále jedná o přijetí do Světové obchodní organizace (WTO). Mimo Evropu je také velmi aktivní v Africké unii, Lize arabských států a Organizaci islámské konference. Problematická je pak jeho účast ve Svazu arabského Magrebu, kde rozvoji spolupráce brání vleklé spory s Marokem [3].

4.3 Tunisko

Projevy celosvětové ekonomické krize se v roce 2009 nevyhnuly ani Tunisku. Krize přinesla patrné zpomalení ekonomiky země, nicméně pokles růstu nebyl tak výrazný, jak se původně očekávalo. Hrubý domácí produkt vzrostl o 3,7% a dle makroekonomických ukazatelů za rok 2010 bylo patrné, že recese je u konce. Nejdůležitějším faktorem oživení Tuniské ekonomiky je především vnitropolitická stabilita, která se, jak se zdá, po zvolení nového prezidenta na konci roku 2014 a vlády v roce 2015, stává realitou. Výsadní prioritou nové vlády je v současnosti představení dlouhodobější ekonomické strategie a plánu nutných reforem, přičemž by měl být kladen důraz především na několik oblastí, a to [21]:

- podporu programů zaměstnanosti,
- rozvoj vnitřních regionů země,
- podporu podnikům postiženým krizí,
- investiční pobídky,
- podporu klíčových sektorů průmyslu,
- dokončení legislativního rámce a
- spuštění klíčových reforem.

Tabulka 3: Vývoj makroekonomických ukazatelů Tuniska v letech 2010-2015

ROK	2010	2011	2012	2013	2014	2015 (odhad)
HDP (%)	3,7	3,1	4,7	2,5	2,3	2,7
Inflace (%)	4,4	3,5	5,6	6,1	5,7	5
Saldo platební bilance (% HDP)	-4,8	-7,4	-8,2	-8,4	-7,7	-7
Míra nezaměstnanosti (%)	17,9	18,9	16,7	15,3	15,3	15

Zdroj: vlastní zpracování podle [45]

Z tabulky je patrný problém, se kterým se podobně jako předchozí státy potýká také Tunisko. Je jím velmi vysoká nezaměstnanost, která od roku 2009 trvale roste. Oproti statistickým údajům je však nezaměstnanost ve skutečnosti o mnoho vyšší, neboť v oficiálních číslech není zachycena stínová ekonomika, sezónní práce a podobně.

Velmi významnou roli v ekonomice Tuniska hraje sektor zemědělství, který se na tvorbě HDP podílí více než 12% a velkou roli hraje také z hlediska vytváření nových pracovních míst a potravinového zajištění státu. Další významnou položkou v ekonomice země je také sektor služeb, neboť cestovní ruch se na tvorbě HDP podílí 7%. Právě tato oblast nejvíce utrpěla v období politicko-sociálních změn v letech 2010 a 2011, kdy pokles příjmů z turismu klesl přibližně o 40%. I nadále se ale země drží, v porovnání s ostatními státy regionu, na předních příčkách z hlediska návštěvnosti, a to především proto, že je považována za nejbezpečnější a nejstabilnější zemi v regionu. V současnosti lze však opět očekávat pokles návštěvnosti tohoto státu, a to především z důvodu nedávného teroristického útoku v hlavním městě Tunisu, při kterém zahynulo 20 evropských turistů. Dále se šířící hrozba útoků Islámského státu má pak negativní vliv nejen na cestovní ruch Tuniska, ale i všech dalších států této oblasti [21].

Co se týče mezinárodní spolupráce, zde Tunisko zůstává i nadále pouze příjemcem zahraniční pomoci, která přichází většinou ze strany zemí EU (výhodné úvěry od Evropské investiční banky, Mezinárodního měnového fondu a dalších). Ostatní pomoci se zemi dostává především z Japonska a také od arabských ropných velmocí [21].

Tunisko je v porovnání s ostatními státy regionu velmi vyspělou společností se silnými vazbami se západem. A to především díky důrazu na sociální rozvoj, rozvoj liberálních společenských norem a vzdělání. To vše zemi usnadnilo navázání silných vztahů s mezinárodním společenstvím, které napomáhá financování deficitů běžného účtu, díky přímým investicím v době rozvoje a finanční pomoci v době poklesu ekonomického růstu.

Naopak problematická je již zmiňovaná zaměstnanost, neboť je zde stále více absolventů vysokých škol, ale poptávání jsou především pracovníci s nižší kvalifikací (z důvodu dominantního postavení zemědělství v ekonomice země). To má za následek vysokou míru nezaměstnanosti mezi mladými lidmi (až 40% v roce 2013). Za další slabé místo Tuniské ekonomiky lze považovat to, že je čistým dovozcem pohonných hmot a některých dalších komodit. To má za následek vysoké schodky běžného účtu platební bilance (viz Tabulka 3), které se daří financovat především prostřednictvím přímých zahraničních investic. To však zemi činí vysoce citlivou na vnější ekonomické podmínky [64].

4.4 Libye

Libyjská ekonomika stojí čistě na těžbě a vývozu ropy a zemního plynu. I přesto, že tento průmysl zajišťuje drtivou většinu exportních i rozpočtových příjmů, zaměstnává pouze zhruba

3% ekonomicky aktivních obyvatel. Těžba ropy je trvale pod kontrolou státu a probíhá především za spolupráce se zahraničními těžařskými společnostmi, které jsou cennými dodavateli technologií i know-how. Neblahý vliv na ekonomiku země, měla občanská válka v roce 2011, která vyústila svržením diktátora Muammara Kaddáfího a osvobozením státu. Především díky ropě se Libyi podařilo z ekonomických potíží vymanit velmi rychle a hrubý domácí produkt byl v roce 2012 dokonce vyšší než v předrevolučním roce 2010. Kritickým se stal však hned následující rok 2013, kdy došlo v důsledku vnitrostátní celoplošné sociální i bezpečnostní nestability k blokadě těžby a vývozu ropy. Tato situace měla za následek pokles zůstatků na finančním účtu platební bilance (viz Tabulka 4: **Vývoj makroekonomických ukazatelů Libye v letech 2010-2015**) způsobený jak prudkým poklesem příjmů z prodeje ropy, tak pokračující expanzivní politikou Libyjské vlády. Dalším výrazným problémem státu je zvyšující se míra nezaměstnanosti. Na 80% obyvatelstva země pracuje stále ve státní správě, kde panují velmi dobré platové podmínky. Tím dochází k očekávání vyšší mzdy také od uchazečů o zaměstnání v soukromém sektoru, kde ale jejich nároky nejsou uspokojeny. Na vině jsou i poměrně vysoké sociální dávky, které obyvatele ještě více demotivují k aktivnímu hledání zaměstnání. Oficiální informace o výši míry nezaměstnanosti se neuvádějí, ale odhaduje se na 30% a ve věkové skupině do 25 let až na 50% ekonomicky aktivních obyvatel [12], [13].

Tabulka 4: Vývoj makroekonomických ukazatelů Libye v letech 2010-2015

ROK	2010	2011	2012	2013	2014	2015 (odhad)
HDP (%)	5	-62	104,4	-13,5	-19,8	15
Inflace (%)	2,5	15,9	6	2,6	4,8	6,3
Saldo platební bilance (% HDP)	19,5	9,1	29,8	13,6	-27,1	-20,9
Míra nezaměstnanosti (%)	-	-	-	-	-	-

Zdroj: vlastní zpracování podle [45]

Hlavním cílem libyjské vlády by měla být především dlouhodobá finanční i ekonomická stabilizace a v neposlední řadě pokles míry nezaměstnanosti, čehož by mohlo být dosaženo zefektivněním nakládání se zdroji nerostných surovin, diverzifikací hospodářství, snížení objemu veřejných dotací a platů zaměstnanců veřejného sektoru. Dále pak rozvoj sektoru

soukromého, čemuž brání hlavně nedostatečný přístup k financování podnikatelských projektů, nejisté právní prostředí a nestabilní bezpečnostní situace v zemi [12].

4.5 Egypt

Po prohlášení Egypta za republiku s demokratickým systémem, fungovala jeho ekonomika především na základě dotací zemí Zálivu, které činily 12 miliard USD. Nejednalo se pouze o finanční pomoc, ale dotace měly formu také nerostných surovin. Tato podpora však nemá neomezené trvání a Egypt bude v budoucnu nucen obejít se bez těchto financí [4]. Pomoci by mohly především přímé zahraniční investice, které v současnosti Egyptu přislíbily některé přední světové společnosti. Ty se rozhodly podpořit Egyptskou ekonomiku investicemi ve výši 15-20 miliard USD, tedy 390-520 miliard Kč, a to i přesto, že v Egyptě i nadále pokračují nepokoje a důvěrou v zemi stále otřásají islamistické vzpoury. Dalším faktorem ohrožujícím zahraniční investice je byrokracie a obrovská státní administrativa. Z tohoto důvodu podepsal egyptský prezident na konci března 2015 zákon, který by měl obavy investorů uklidnit. Dále má dojít ke snížení počtu státních zaměstnanců ze současných sedmi na jeden milion [4].

I přes podporu ze strany států zálivu, především pak Saúdské Arábie, zůstává nadále největším obchodním partnerem Egypta Evropská unie. Podíl zemí společenství na zahraničním obchodě Egypta dosahuje přibližně 28% celkového objemu exportu a 27,6% importu. Klíčovými surovinami vývozu do EU jsou ropa, železo, bavlna, textil a ocel.

V roce 2014 dva vládní investiční projekty, které by měly přispět ke zvýšení zaměstnanosti a tím i ekonomickému rozvoji země. Jedná se o Golden Triangle project (vystavění nové průmyslové zóny) a projekt Suezského kanálu, konkrétně jeho zdvojnásobení [4]. Negativy egyptské ekonomiky jsou i nadále vysoká vládní zadluženost, vysoká nezaměstnanost, vysoká míra inflace a malá podpora reforem, které by měly pozitivní vliv na životní úroveň obyvatelstva. Dalšími slabinami jsou závislost na dovozu potravin a pohonných hmot. Více než polovina roční spotřeby pšenice (celková roční spotřeba činí přibližně 19 milionů tun) a většina spotřebovaných pohonných hmot, musí být do země dovážena. To zemi činí velmi citlivou na kolísání cen na trzích s těmito komoditami a má za následek záporné saldo běžného účtu platební bilance [54].

Tabulka 5: Vývoj makroekonomických ukazatelů Egypta v letech 2010-2015

ROK	2010	2011	2012	2013	2014	2015 (odhad)
HDP (%)	5,1	1,8	2,2	2,1	2,2	3,5
Inflace (%)	11,6	11	8,7	6,9	10	13,5
Saldo platební bilance (% HDP)	-2	-2,6	-3,9	-2,7	-0,4	-4
Míra nezaměstnanosti (%)	9,2	10,4	12,4	13	13,4	13,9

Zdroj: vlastní zpracování podle [45]

4.6 Izrael

Izraelská ekonomika v posledních letech zaznamenává výrazný růst a výkonnost. Do roku 2013 rostl reálný hrubý domácí produkt o 4%. Tento fakt příliš nepoznamenala ani hospodářská krize, kterou Izrael ustál bez větší újmy. V roce 2014 byl snížen odhad hospodářského růstu pro rok 2015 na 2,1%. Stalo se tak v důsledku konfliktu s některými militantními organizacemi v Gaze v létě roku 2014. Výše přímých nákladů na obranu země činily přibližně 2,6 miliardy USD, vedlejší náklady ve výši 1,3 miliardy USD jsou pak spojeny s poklesem cestovního ruchu, podnikatelských aktivit apod. V důsledku rozpočtového schodku rozhodla vláda na konci roku 2014 o rozsáhlé privatizaci, týkající se prodeje společnosti Izraelské plynovody, přístav v Ašdodu, Izraelskou poštu, Izraelský vojenský průmysl v první etapě a mnoho dalších firem ve dvou etapách nadcházejících.

Růst izraelského hospodářství posledních let nejlépe zachycuje rozvoj tamní průmyslové výroby, která se na tvorbě HDP podílí více než 13%, přičemž v roce 2013 vyprodukovala přibližně 100 miliard NIS. Nejvíce (přibližně o 20%) pak vzrostla výroba v oborech, jako je elektronika, avionika, farmacie apod. Oficiálně nezveřejňované jsou ale údaje o objemu HDP investovaného do oblasti zbrojního průmyslu. Dle neoficiálních informací se může jednat až o 10% HDP [7], [58].

Izrael je v oblasti výjimečným případem státu, který si uvědomuje význam vědy a výzkumu a investuje do této oblasti nemalé sumy finančních prostředků. Podle oficiálních čísel se jedná až o 4,6% HDP, což Izrael staví na první místo na světě. Důvodem pro tyto investice byl především fakt, že země neoplývá tak značným nerostným bohatstvím jako okolní státy. K dispozici má zásoby fosfátů, draselných, hořečnatých a bromových solí, sádry

a stavebního kamene. V posledních letech však došlo k objevení rozsáhlých ložisek zemního plynu, což by mohlo ze státu v budoucnu učinit čistého vývozce plynu. Fakt, že se Izrael řadí již mezi státy vyspělé, dokazuje dominance terciálního sektoru ekonomiky (obchod, turistika, finančnictví, pojišťovnictví apod.), který generuje největší procento HDP a zároveň zaměstnává nejvíce obyvatel. Hlavní úlohu hraje odvětví finančních služeb, které není, tak jako například turismus, tolik náchylný k výkyvům způsobeným zhoršující se bezpečnostní situací v okolních státech, kdy počet turistů navštěvujících zemi rapidně klesá [7].

Tabulka 6: Vývoj makroekonomických ukazatelů Izraele v letech 2010-2015

ROK	2010	2011	2012	2013	2014	2015 (odhad)
HDP (%)	5,8	4,2	3	3,3	2,5	2,8
Inflace (%)	2,7	3,5	1,7	1,5	0,8	1,8
Saldo platební bilance (% HDP)	3,4	1,5	0,8	2	1,9	2
Míra nezaměstnanosti (%)	8,3	7	6,9	6,3	6	6

Zdroj: vlastní zpracování podle [45]

Z tabulky je patrné, že i přes naprostou závislost Izraele na dovozu ropy (především z Ruska) a uhlí (nejvíce z jižní Afriky) se zemi daří držet saldo běžného účtu platební bilance v kladných hodnotách. Vděčí za to hlavně vývozu hi-tech technologií do Spojených států [9].

Nutno zmínit, že Izrael není členem žádného regionálního uskupení, má pouze uzavřenou Asociační dohodu s EU a od roku 1995 se účastní Středomořského dialogu NATO, který zahrnuje také Alžírsko, Egypt, Mauretánii, Maroko, Tunisko a Jordánsko. Dále je členem například Mezinárodního měnového fondu, OECD, což bylo jednou ze zahraničně-politických priorit, dále pak OSN, skupiny Světové banky a mnoha dalších. Z multilaterálních dohod lze zmínit především smlouvy v rámci GATT/WTO.

Izrael není příjemcem rozvojové pomoci. Je naopak jejím poskytovatelem, a to jak v oblasti financí, tak ve vzdělávání expertů všech oborů z rozvojových zemí. Některé státy však nabízenou humanitární pomoc z politických důvodů nepřijaly [7].

Co se týče budoucího vývoje, je i nadále očekáván růst izraelské ekonomiky, neboť dle zkušeností z posledních let, mají konflikty v okolních státech, ale i konflikt izraelsko-palestinský, jen pramalý vliv na lokální ekonomiku. Ovlivňují v podstatě pouze intenzitu cestovního ruchu v zemi. Z ekonomického hlediska je pak prioritou vlády zmírnění schodku

rozpočtu. K podpoře hospodářského růstu by pak měla významnou měrou přispět i započatá těžba nalezeného zemního plynu [8].

4.7 Jordánsko

Jordánsko je státem dlouhodobě závislým na pomoci ze zahraničí. Tu poskytují především Spojené státy, EU a země Perského zálivu. V roce 2012 se však země potýkala s vážnými ekonomickými problémy, neboť došlo k výpadku dodávek levného zemního plynu z Egypta a k neposkytnutí finanční pomoci přislíbené zeměmi Zálivu. Nedostatek hotovosti pomohl zčásti vyřešit úvěr od Mezinárodního měnového fondu. Tím ale došlo také k prohloubení zahraničního dluhu země k přibližně 80% HDP oproti 65 % HDP v roce 2011. Možnosti nastartování ekonomického růstu Jordánska jsou velmi malé, neboť růst není v současné době dostatečně vysoký, aby generoval dostatečné příjmy z daní, a stát nemá prostředky na podpoření růstu ekonomiky pomocí kapitálových investic. Zemi tedy nezbývá, než se spoléhat na výkonnost soukromého sektoru a příliv zahraničních investic, jejichž objem však v poslední době spíše klesá [10].

Tabulka 7: Vývoj makroekonomických ukazatelů Jordánska v letech 2010-2015

ROK	2010	2011	2012	2013	2014	2015 (odhad)
HDP (%)	2,3	2,6	2,7	2,9	3,5	4
Inflace (%)	5	4,4	4,6	5,6	3	2,6
Saldo platební bilance (% HDP)	-5,3	-12	-15,4	-9,8	-10	-6,9
Míra nezaměstnanosti (%)	12,5	12,9	12,2	12,2	12,3	12

Zdroj: vlastní zpracování podle [45]

Jordánsko je zemí velmi závislou na vnějších faktorech, proto se na růstu tamní ekonomiky projeví také následky hospodářské krize. To mělo za následek snížení růstu HDP, patrné z dat uvedené tabulky. Značné schodky platební bilance jsou zapříčiněny především závislostí země na dovozu ropy a ropných derivátů, jež tvoří cca 35% dovozu. To činí zemi velmi náchylnou na kolísající ceny těchto komodit. Negativní vliv na ekonomiku měla i situace v Sýrii (díky tamní krizi došlo k poklesu vzájemného obchodu v roce 2012 o přibližně 25%). Růst HDP na 3,5% v roce 2014 a předpokládaná 4% v roce 2015, je výsledkem pokusu vlády přispět k ekonomickému růstu masivními investicemi v roce 2013.

Pokud jde tedy o zhodnocení silných a slabých stránek jordánského hospodářství, je jednoznačnou devizou masivní podpora zemí Perského zálivu, EU a Spojených států. Dle některých statistik je Jordánsko na prvním místě v žebříčku přepočtu přijaté zahraniční podpory na HDP. Logickou otázkou pak je, jaké pohnutky vedou tyto země k takto výrazné podpoře. Jedním z důvodů je stabilizační funkce, kterou Jordánsko v regionu plní. Zároveň tyto země pomocí této podpory oceňují liberalizaci ekonomiky a zahraničního obchodu.

Slabinou je naopak velmi špatná finanční situace a malý potenciál budoucího růstu, mimo jiné i z důvodu závislosti země na dovozu ropy, energií, ale i potravin a vody [10], [59].

4.8 Libanon

Podobně jako v případě Jordánska, i na Libanon měl negativní dopad vývoj událostí v sousední Sýrii, se kterou je velmi úzce propojen. Tamní vývoj tedy velmi významně ovlivňuje libanonské hospodářství, hlavně v oblasti turistiky, investic a zahraničního obchodu. Sektor služeb, od kterého se očekávalo, že bude tahounem ekonomiky, byl situací velmi negativně zasažen, ostatně podobné následky utrpěla také oblast zahraničního obchodu, především z důvodu nepříznivé bezpečnostní situace na podél obchodních tras do Sýrie a dále do Iráku. Sektory, které na situaci v Sýrii naopak profitují, jsou zemědělství, potravinářství a lehký průmysl, který pomáhá krýt nedostatky způsobené omezeným dovozem ze Sýrie. Politická nestabilita je i nadále nejvýznamnějším faktorem, který brání přílivu většího objemu zahraničních investic ze zemí Zálivu.

K pozitivům, které tamní ekonomika v posledních letech vykazuje, patří zvýšený HDP na hlavu, který je dokonce nejvyšším v regionu, silný bankovní sektor, dlouhodobá měnová stabilita a v posledních letech poměrně nízká inflace [11], [60].

Tabulka 8: Vývoj makroekonomických ukazatelů Libanonu v letech 2010-2015

ROK	2010	2011	2012	2013	2014	2015 (odhad)
HDP (%)	8	2	2,5	1,5	1,8	2,5
Inflace (%)	5	7,2	5,9	3,2	3,6	4
Saldo platební bilance (% HDP)	-13,3	-12,8	-12,7	-12,9	-12,7	-12,3
Míra nezaměstnanosti (%)	-	-	-	-	-	-

Zdroj: vlastní zpracování podle [45]

Důvodem pro chybějící data o míře nezaměstnanosti v Libanonu je velmi vysoká obtížnost jejího přesného stanovení. Dle statistik se nezaměstnanost v zemi pohybuje mezi 12-14%, neregistrovaná nezaměstnanost se zde však odhadovala přibližně na dalších 10%. Obdobně jako u většiny států Maghrebu a Mashreku jsou nevíce nezaměstnanou skupinou mladí lidé ve věku 20-24 let. Situaci ještě zhoršuje příliv syrských uprchlíků, kteří jsou ochotni pracovat za mnohem nižší mzdu než Libanonci [11].

Z hlediska rozvojové pomoci je pak Libanon jejím stálým příjemcem. Sám poskytuje pouze humanitární pomoc (např. azyl pro statisíce syrských uprchlíků). Česká republika v roce 2013 poskytla z humanitárního rozpočtu MZV na pomoc syrským uprchlíkům v oblasti Libanonu, Jordánska a Turecka, částku 28,6 mil. Kč. V rámci Evropské politiky sousedství realizuje programy rozvojové spolupráce v Libanonu také Evropská unie [60].

Z organizací, ve kterých je Libanon členem, lze zmínit OSN a její agencie nebo Mezinárodní skupinu proti praní špinavých peněz. Roku 1997 Libanon přistoupil ke Smlouvě o vytvoření zóny volného obchodu se zeměmi LAS (tzv. GAFTA). Od roku 2002 má pak země platnou Asociační dohodu s EU a v roce 2004 došlo k podpisu dohody o vytvoření zóny volného obchodu se zeměmi EFTA (Lichtenštejnsko, Norsko, Švýcarsko, Island). V současnosti je země, díky jednomu z nejliberálnějších trhů v oblasti, uchazečem o členství ve WTO [11].

4.9 Sýrie

Dlouhotrvající pád syrské ekonomiky, způsobený krizovou situací v zemi se nezastavil ani během roku 2014, došlo tak pouze k jeho zpomalení. Důvodem může být fakt, že se země

začíná panující situaci přizpůsobovat a také to, že dochází k rozvoji tzv. válečné ekonomiky. Teprve ve druhé polovině roku 2014 došlo v Sýrii k mírnému růstu exportu, a to ze tří důvodů. Prvním z nich je obnovení průmyslu především v přímořské oblasti, druhým důvodem je zlepšení bezpečnosti a komunikace mezi městy a posledním je zvýšení cenové konkurenceschopnosti syrského zboží související s devalvací tamní měny.

Oficiální data zachycující vývoj v zemi po vypuknutí konfliktu nejsou k dispozici. Reálná nezaměstnanost v zemi údajně dosahuje až neuvěřitelných 60% obyvatel. Polovina obyvatel Sýrie se pak nachází pod prahem chudoby [18].

Následky války procházejí napříč všemi sektory syrského hospodářství, včetně těžby ropy a zemního plynu, jakožto nejdůležitějšího zdroje příjmů země. Velmi negativní vliv měl konflikt také na celkem slibně se rozvíjející syrský cestovní ruch, který pro ekonomiku země reprezentoval druhý největší zdroj zahraničních deviz. V zemi bylo podle některých dat uzavřeno více než 400 hotelů, 500 restaurací a 1000 turistických agentur. Příjem z turismu přitom představoval pro zemi v roce 2010 zhruba 3,63 miliardy USD. Slibně se před válkou rozvíjela také syrská nákladní doprava, která využívala geografické pozice země, která působila jako tranzitní oblast pro obchody Evropy s Irákem a dalšími zeměmi Blízkého východu [18].

4.10 Palestina

Činnost palestinské vlády je v posledních letech charakterizována snahou o snížení závislosti na mezinárodním společenství (což se podařilo např. v roce 2011, kdy došlo ke snížení podílu zahraniční pomoci ve státním rozpočtu na 25% z 32% v roce 2010), zvyšování poměru rozpočtových investic do rozvojových projektů na úkor veřejných výdajů a v neposlední řadě boji proti korupci.

Stejně jako v případě Sýrie, nejsou bohužel ve využitých zdrojích dostupná data potřebná pro zmapování ekonomického vývoje země. I nadále je ale Palestina závislá na mezinárodní pomoci, kterou poskytují mezinárodní vládní i nevládní organizace, i jednotlivé státy. Celkový objem zahraniční pomoci se pohybuje v řádu miliard amerických dolarů ročně. Největšími donory pak byly a patrně i nadále jsou Saúdská Arábie, EU a Světová banka. Nezastupitelnou roli, především v Gaze, kde často takřka nahrazuje roli vlády, hraje OSN, jež poskytuje bezplatnou lékařskou péči, základní vzdělání a sociální služby [15].

4.11 Turecko

Z pohledu na ekonomické výsledky Turecka z posledních let je patrné, že se jedná o zemi s rychle se rozvíjející ekonomikou. V roce 2012 rostla tamní ekonomika přibližně o 2,2% HDP, kdežto v roce 2013 již o 3,7%. Na konci tohoto roku se však země potýkala s řadou politických změn způsobených úplatkářskou aférou, čímž došlo k mírnému zbrzdění tohoto rostoucího trendu. Turecké hospodářství je ale v regionu výjimečné nejen velikostí růstu ekonomiky, ale i potenciálem dalšího růstu a velmi dobrou hospodářskou provázaností s EU. S většími potížemi se Turecko muselo vyrovnat pouze v roce 2009, kdy se projevil následky hospodářské krize a tamní ekonomika meziročně poklesla o 4,8%.

Znaky vyspělého státu nese i strukturální rozdělení tureckého hospodářství. V roce 2012 byly například příspěvky jednotlivých sektorů ekonomiky k celkovému produktu země následující: služby 57,6 % HDP, průmysl 32,9% HDP a konečně zemědělství 9,3% HDP. Sektor služeb v současnosti zaměstnává zhruba 50% ekonomicky aktivních obyvatel a směřuje do něj také největší množství zahraničních investic [22].

Tabulka 9: Vývoj makroekonomických ukazatelů Turecka v letech 2010-2015

ROK	2010	2011	2012	2013	2014	2015 (odhad)
HDP (%)	9	8,8	2,1	4	3	3
Inflace (%)	8,6	6,5	8,9	7,5	9	7
Saldo platební bilance (% HDP)	-6,2	-9,7	-6,2	-7,9	-5,9	-6
Míra nezaměstnanosti (%)	11,1	9	8,4	9	9,5	9,9

Zdroj: vlastní zpracování podle [45]

Záporné saldo platební bilance posledních let je způsobeno především zvyšujícím se objemem importu a mírným poklesem exportu v posledních letech. Na vině může být také struktura exportovaných a importovaných komodit. Zatím co export Turecka se skládá především z textilní produkce, produkce automobilového průmyslu, železa a oceli, lodí a podobně, import zahrnuje chemikálie, paliva, dopravní zařízení a polotovary [22], [65].

Hlavní devizou Turecka je tedy dynamika jeho ekonomiky, velmi dobrá struktura pracovní síly, mladá a dobře vzdělaná populace, nízká nákladovost výroby a do jisté míry i politická stabilita. Naopak za slabinu můžeme považovat závislost země na přílivu zahraničních

investic, kterými vláda částečně kryje schodky běžného účtu platební bilance. Největší zahraniční investory pak znázorňuje Tabulka 10: **Největší zahraniční investoři Turecka (vyjádřeno v mld. USD)**:

Tabulka 10: Největší zahraniční investoři Turecka (vyjádřeno v mld. USD)

	2011	2012	2013
Německo	665	491	1,845
Holandsko	1,425	1,381	1,024
Rusko	762	11	868
Ázerbájdžán	1,266	338	776
Rakousko	2,418	1,519	659

Zdroj: vlastní zpracování podle [22]

Co se týče mezinárodní pomoci, přijalo Turecko v roce 2013 pomoc ve výši 3 033 mil. USD v rámci OECD, dále pak získalo přibližně 340 mil EUR od fondu Evropské unie na realizaci železničních projektů a modernizaci tratí v zemi. Turecko samotné pak poskytuje pomoc především zemím Kavkazu, Střední Asie, Albánii, Makedonii a dalším. Podporuje především rozvoj demokratických institucí, tržních ekonomik, vzdělávání apod.

Pokud jde o členství země v nadnárodních organizacích, je Turecko zakládajícím členem OECD, asociovaným členem EU a od roku 1999 také kandidátem pro vstup do Unie. Dále je vůdčím členem Organizace islámské konference, Mezinárodního měnového fondu a dalších [22], [65].

4.12 Řecko

Řecko je jednoznačně jedním z nejslabších článků eurozóny, což je způsobeno rozpočtovým deficitem a veřejným dluhem, které dlouhodobě překračují úroveň stanovenou Maastrichtskými kritérii. Strukturální nedostatky národní ekonomiky, vykazující vnější i vnitřní nerovnováhu, způsobily vstup země do recese v roce 2008 a její prohloubení s nástupem globální finanční krize. Obavy z bankrotu řecké ekonomiky, který by zcela jistě ohrozil stabilitu eura, přinutily Evropskou komisi spolu s Evropskou centrální bankou a MMF k poskytnutí 1. záchranného úvěru Řecku ve výši 110 miliard EUR, které měly být uvolňovány postupně v průběhu let 2010-2012 [16].

Vláda země musela přistoupit k řadě opatření, vedoucím ke snížení počtu zaměstnanců veřejného sektoru a jeho celkovému zefektivnění. Dále k privatizaci státního majetku a zlepšení podmínek pro podnikání. V následujících letech se však ukázalo, že docházelo k nedostatečnému plnění zadaných reforem a privatizací a Řecku se nepodařilo vrátit na finanční trhy ani v předpokládaném roce 2012. Došlo tedy k poskytnutí dalšího záchranného úvěru ve výši 109,1 mld. EUR, který bude Řecku vyplácen do konce roku 2015. Vzhledem k dlouhodobě neudržitelnému veřejnému dluhu, došlo v roce 2012 k řízenému odpisu části řeckých dluhopisů v držení soukromníků, čímž se veřejný dluh podařilo snížit z 368 mld. na 264 mld. EUR. Tato operace se však jevila jako nedostatečná a proto bylo zemi umožněno zpětné odkoupení části státních dluhopisů za cenu nižší, než byla jejich nominální hodnota, což vedlo k dalšímu snížení zadlužení. Koncem roku 2013 bylo poprvé po šesti letech zaznamenáno několik pozitivních signálů, naznačujících možné mírné oživení ekonomiky v roce 2014. Velmi dobře si vedla především oblast cestovního ruchu (sektor služeb se na tvorbě HDP podílí z 80%), mírného růstu dosáhl také export a zemědělství [16], [56].

Tabulka 11: Vývoj makroekonomických ukazatelů Řecka v letech 2010-2015

ROK	2010	2011	2012	2013	2014	2015 (odhad)
HDP (%)	-4,9	-7,1	-7	-3,9	0,6	2,9
Inflace (%)	4,7	3,3	1,5	-0,9	-0,8	0,3
Saldo platební bilance (% HDP)	-10,3	-9,9	-2,5	0,7	0,7	0,1
Míra nezaměstnanosti (%)	12,5	17,7	24	27,3	25,8	23,9

Zdroj: vlastní zpracování podle [46]

Díky úsporným opatřením, restriktivní politice a zlepšení výběru daní bylo dosaženo primárního přebytku státního rozpočtu. Pokles inflace pokračoval až do deflačního pásma, ke snížení maloobchodních cen ale kvůli kartelovým dohodám a dalším strukturálním nedostatkům nedošlo. Alarmující je naopak míra nezaměstnanosti, která je v současnosti nejvyšší v celé EU [16].

Otázka zahraniční politiky Řecka se pak opírá hlavně o členství v EU a NATO. Řecko však především v souvislosti s těžbou fosilních paliv z podmořských nalezišť východního Středomoří, předpokladem vlastních podmořských zásob a realizací plynovodu TAP usiluje o naplnění svého strategického cíle stát se energetickou křižovatkou regionu východního

Středomoří. Další prioritou zahraniční politiky je omezení nelegální migrace, které je země vystavena kvůli bezpečnostní a politické nestabilitě severoafrického regionu [17].

4.13 Itálie

Hospodářská recese, která se v Itálii projevila ve dvou po sobě jdoucích vlnách v letech 2008-2009 a 2011-2013, způsobily propad firemních investic, růst nezaměstnanosti (viz Tabulka 12: **Vývoj makroekonomických ukazatelů Itálie v letech 2010-2015**), snížení disponibilních příjmů domácností a tím také pokles domácí spotřeby. To přimělo italské firmy, a nutno říci že úspěšně, prosadit se na zahraničních trzích, čímž si alespoň zčásti kompenzovaly nižší domácí odbyt. Výkon italské ekonomiky se tak snižoval až do posledního čtvrtletí roku 2013, kdy došlo k mírnému růstu o 0,1% HDP, což naznačovalo možný konec recese v zemi. Začátkem roku 2014 ale ekonomika zaznamenala další propad a země se tak opět vrátila do recese a v podobném duchu se tamní ekonomika nesla v podstatě během celého roku 2014, což politikům opět zdůraznilo nutnost pokračování ve strukturálních reformách. Při pohledu na hodnoty HDP v jednotlivých kvartálech roku 2014, které se pohybovaly kolem nuly, je patrné, že italská ekonomika již vyloženě nepadala do další recese, ale spíše stagnovala. Skutečný růst ekonomiky je pak očekáván až během roku 2015, kdy by dle předpovědí měl růst dosáhnout 0,9% HDP [6]. Podrobný vývoj makroekonomických ukazatelů je pak znázorněn v Tabulce 12.

Hlavním důvodem neúspěšné hospodářské politiky země byl extrémně malý růst produktivity ve spojení s rostoucími mzdami, což mělo za následek ztrátu konkurenceschopnosti Itálie [57].

Tabulka 12: Vývoj makroekonomických ukazatelů Itálie v letech 2010-2015

ROK	2010	2011	2012	2013	2014	2015 (odhad)
HDP (%)	1,7%	0,5	-2,4	-1,9	-0,2	0,9
Inflace (%)	1,6	2,9	3,3	1,3	0,1	0,5
Saldo platební bilance (% HDP)	-3,4	-3	-0,3	1	1,2	1,2
Míra nezaměstnanosti (%)	8,4	8,4	10,7	12,2	12,6	12

Zdroj: vlastní zpracování podle [46]

Z tabulky lze velmi dobře vyčíst zmiňované přeorientování domácích firem na zahraniční trhy, díky čemuž dosáhla země kladného salda platební bilance v letech 2013, 2014 a podle odhadů tomu nebude jinak ani v roce 2015. Do té doby převažovalo, hlavně kvůli závislosti země na dovozu nerostných surovin.

Hlavní slabinou tamní ekonomiky je výše fiskálních deficitů, které ve spojení s nepříliš dobrou politikou vedou ke stálému zvyšování zadlužení země. Nejdůležitější úlohou italské vlády je tedy nyní snižování fiskálního deficitu pod 1,8% HDP v roce 2015. Vzhledem k poměrně vysokému deficitu v roce 2014, který činil 2,9% HDP, přistoupil ministr financí ke zmenšení některých daňových úlev a apeloval na potřebu urychlení prorůstových strukturálních reforem. Dalším problémem je rigidní trh práce, který má ve spojení relativně nízkým stupněm kvalifikace za následek vysokou nezaměstnanost [6], [57].

Struktura italského hospodářství odpovídá struktuře všech vyspělých zemí. Dominantní postavení má sektor služeb, který zaměstnává zhruba 70% ekonomicky aktivních obyvatel a stejnou měrou se podílí také na tvorbě HDP. Druhé největší zastoupení má v italské ekonomice sektor průmyslu, který je klíčovým sektorem pro zapojení Itálie do mezinárodního obchodu, a to i přesto, že se na tvorbě HDP podílí pouze přibližně 22%. Jeho nejdůležitějšími odvětvími jsou průmysl textilní, oděvní, obuvnický apod. [6]

4.14 Francie

Francouzská ekonomika je celosvětově pátou a v Evropě druhou největší ekonomikou a i přesto, že se francouzskému hospodářství i v době krize dařilo poměrně dobře, byl růst v roce 2013 pouze 0,3% HDP, v roce 2014 o 0,4% HDP a pro rok se předpokládá růst nepřesahující 1% HDP. Krom toho Francie stále čelí vysoké nezaměstnanosti (okolo 10%), kterou by mělo

pomoci vyřešit několik nedávno uskutečněných reforem trhu práce. Její příčinou je, mimo jiné, stárnoucí populace země (což má za následek také růst vládních výdajů spojených s poskytováním důchodů a zdravotní péče) a nepružnost pracovního trhu. Dlouhodobě nízké zisky domácích firem však neumožňují prudší nárůst počtu nově vytvořených pracovních míst. I proto je otázka nezaměstnanosti nejpalčivějším problémem, který je francouzská vláda nucena řešit [5]. Vývoj makroekonomických ukazatelů Francie posledních let je zachycen v následující tabulce.

Tabulka 13: Vývoj makroekonomických ukazatelů Francie v letech 2010-2015

ROK	2010	2011	2012	2013	2014	2015 (odhad)
HDP (%)	2	2,1	0,3	0,3	0,4	1
Inflace (%)	1,7	2,3	2,2	0,1	0,7	0,9
Saldo platební bilance (% HDP)	-1,3	-1,7	-2,1	-1,3	-1,4	-1,1
Míra nezaměstnanosti (%)	9,3	9,2	9,8	10,3	10	10

Zdroj: vlastní zpracování podle [46]

Ekonomický růst byl v posledních letech tažen především domácí spotřebou. I přes velmi liberální hospodářství země hraje velmi výraznou roli v ekonomice vláda. V důsledku nedostatečného důrazu kladeného na inovace a nepružnosti pracovního trhu, zaznamenává země poslední dobou pokles konkurenceschopnosti.

Co se týče struktury hospodářství, 72% obyvatel (asi 13 mil.) zaměstnává sektor služeb a podílí se 70% na tvorbě HDP. Druhým největším zaměstnavatelem je sektor průmyslu, který se ale právě ve prospěch služeb v posledních letech setkává se snižováním počtu zaměstnanců (podíl na tvorbě HDP klesl z 18% v roce 2000 na 12,5% v roce 2013) [5].

Silnou stránkou Francie je jak velmi dobrá infrastruktura (patří k nejlepším na světě), ale také vysoká kvalita vzdělávacího systému. Také zadluženost domácností a firem je vzhledem k ostatním státům Evropy poměrně nízká. Slabinou je naopak již zmiňovaná vysoká míra nezaměstnanosti, především občanů v předdůchodovém věku, nepružnost trhu práce, vysoký vládní dluh a schodkové rozpočty [55].

Francie je členem v podstatě všech významných evropských i světových mezinárodních organizací. Poskytovaná rozvojová pomoc země je definována sedmi prioritními oblastmi: vzdělání, voda a přístup k ní, zdravotní péče a boj proti AIDS, ochrana životního prostředí,

doprava, rozvoj infrastruktury a rozvoj podnikání. V roce 2013 byly finanční prostředky na rozvojovou pomoc rozděleny v poměru: 10% pro Latinskou Ameriku a Karibik, 57% pro oblast Subsaharské Afriky, 27% pro Středomoří a 6% pro Asii [5].

4.15 Španělsko

Španělská ekonomika v poslední době vykazuje pozitivní vývoj všech makroekonomických ukazatelů, což naznačuje konečné vypořádání se země s recesí. Podařilo se dosáhnout jak mírného růstu HDP (1,3% v roce 2014), tak pozitivního vývoje vývozu, zlepšení situace ve finančním sektoru a mírnému snížení nezaměstnanosti, která je i přesto bezkonkurenčně nejvyšší v porovnání s předchozími dvěma evropskými státy (23,5%). I přes postupné snižování rozpočtových deficitů ale v roce 2014 překročil veřejný dluh hranici 100% HDP. Velmi sporná jsou také odhady růstu HDP pro rok 2015, neboť v důsledku snižování vládních výdajů s cílem zmírnění deficitu rozpočtu, je očekáváno zpomalení růstu produktu. Dalšími negativními faktory ovlivňujícími tamní hospodářství je přetrvávající zadlužení domácností, očekávaný propad klíčového sektoru stavebnictví, nemožnost nárůstu domácí poptávky kvůli stále velmi vysoké nezaměstnanosti. Míra inflace pak na konci roku 2014 zůstala na 0% a podle odhadů ani v roce 2015 neporoste tak, aby odpovídala růstu ekonomiky (0,8%) [19], [20].

Mezi silné stránky Španělska se řadí například politická stabilita, či množství důkladně provedených strukturálních reforem, jež by měly mít pozitivní vliv na trh práce, důchody i finanční sektor. Slabinou je naopak bankovní sektor, který potřebuje ke stabilizaci větší objem kapitálu, což by mohlo způsobit zhoršení stavu veřejných financí a zvýšení zadlužení. Dalším problémem je problematická aplikace reforem a kontroly rozpočtových výdajů v každém ze 17 krajů, které oplývají poměrně velkou politickou autonomií [63].

Tabulka 14: Vývoj makroekonomických ukazatelů Španělska v letech 2010-2015

ROK	2010	2011	2012	2013	2014	2015 (odhad)
HDP (%)	-0,2	0,1	-1,6	-1,2	1,3	1,7
Inflace (%)	2	3	2,4	1,5	0,02	0,7
Saldo platební bilance (% HDP)	-4,5	-3,7	-1,2	0,8	0,1	0,4
Míra nezaměstnanosti (%)	19,8	21,4	24,8	26,1	24,6	23,5

Zdroj: vlastní zpracování podle [46]

Španělsko je podobně jako předchozí evropské státy členem všech významných mezinárodních organizací. Základem je členství v EU, NATO, OSN a všech jejích agenturách, OBSE, OECD, Radě Evropy a mnoha dalších. Není však členem G20². Účast na všech jejích setkání mu však umožňuje statut „permanentně přizvané“ země [19].

---

² G20 je skupinou největších ekonomik světa, zastupovaných ministry financí a guvernéry národních bank 19 členských zemí a jednotného evropského trhu.

5 KOMPARACE EKONOMIK STŘEDOMOŘSKÉHO PROSTORU NA ZÁKLADĚ VYBRANÝCH UKAZATELŮ

V této kapitole budou jednotlivé státy středomořského prostoru porovnány podle několika vybraných ukazatelů. Konkrétně na základě indexu FSI (Fragile States Index), HDI (Human Development Index) a podle tzv. Indexu demokracie.

5.1 Index nefunkčních států (FSI)

Index nefunkčních států slouží ke každoročnímu sestavení žebříčku 178 zemí a to při zohlednění úrovně jejich stability a tlakům, kterým státy čelí. Žebříček je sestavován na základě komplexní metodiky Fondu pro mír (FFP). Výsledky zemí jsou vyhodnoceny pomocí dvanácti klíčových politických, sociálních a ekonomických ukazatelů a více než 100 dalších dílčích ukazatelů [69].

Základních 12 ukazatelů se dělí do tří kategorií, jsou to oblast ekonomická, sociální a vojensko-politická. Mezi sociální ukazatele se pak řadí demografické tlaky, pohyb uprchlíků, počet vnitřně přesídlených lidí, odliv populace apod.). Do ekonomických ukazatelů spadá například nerovný ekonomický rozvoj státu, chudoba atd. Poslední skupinou ukazatelů jsou politicko-vojenské indikátory, kam spadá například výrazné zhoršování státních služeb, porušování lidských práv, bezpečnostní situace státu apod. Každý z indikátorů se pak dále dělí na další dílčí ukazatele. Výstupem je číslo na škále od 0 do 120, kdy hodnota 0 znamená vysokou míru stability země a hodnota 120 naopak zemi náchylnou ke kolapsu. Státy jsou pak seřazeny vzestupně od těch s nejhoršími dosaženými výsledky [70]. Přehled uvažovaných středomořských zemí (s výjimkou Palestiny, která v hodnocení není uvedena) včetně hodnoty FSI můžeme vidět v následující tabulce.

Tabulka 15: Žebříček států Středomoří podle FSI za rok 2014

Stát	Pořadí v žebříčku států za rok 2014	Hodnota FSI	Status
Sýrie	15.	101,6	High alert
Egypt	31.	91	Alert
Libye	41.	87,8	Very high warning
Libanon	46.	86,9	Very high warning
Izrael	67.	79,5	High warning
Alžírsko	71.	78,8	High warning
Tunisko	78.	77,5	High warning
Jordánsko	83.	76,7	High warning
Maroko	92.	74,4	High warning
Turecko	93.	74,1	High warning
Řecko	137.	52,1	Less stable
Itálie	148.	43,4	Stable
Španělsko	150.	43,1	Stable
Francie	160.	34,8	Very stable

Zdroj: vlastní zpracování podle [38]

Z tabulky je patrné, že nejhorší situace z hlediska stability států je v oblasti Mashreku a dále pak v oblasti Maghrebu. Je to způsobeno především probíhajícím konfliktem v Sýrii, jež má za následek zhoršení situace také v okolních státech. V oblasti Maghrebu jsou pak na vině především problémy spojené s neshodami Maroka a Alžírka a také nepokoje v zemích, které započaly tzv. Arabským jarem v roce 2011. Situace by se však především díky nastolení demokratických režimů ve většině těchto států měla spíše zlepšovat. Nejlépe z tohoto srovnání logicky vychází státy evropské, které jsou v porovnání se státy Maghrebu a Mashreku o poznání stabilnější, bezpečnější a demokratičtější.

5.2 Index lidského rozvoje (HDI)

Index lidského rozvoje byl vytvořen s cílem zdůraznit důležitost lidí a jejich schopností a rozvoje v posuzování vývoje a vyspělosti státu. Jedná se o souhrn několika aspektů, určujících

kvalitu lidského života. Od roku 2010 jsou to délka života a úroveň zdravotní péče, přístup ke vzdělání a životní standard (vyjádřen pomocí hrubého národního důchodu). Jeho výpočtem se zabývá OSN.

Konkrétně index vychází z HDP na osobu, úrovně dosaženého vzdělání a předpokládané délky života při narození a je určen geometrickým průměrem jednotlivých indexů těchto tří pilířů. Hlavním přínosem tohoto indexu je zhodnocení kvality života v jednotlivých zemích a zdůraznění faktu, že v některých oblastech světa dochází ke stagnaci lidského rozvoje.

Index nabírá hodnot od 0 do 1, přičemž hodnota 0,8 a více značí stát s velmi vysokým stupněm lidského rozvoje, hodnota nad 0,7 stát s vysokým stupněm lidského rozvoje a hodnota přes 0,55 značí střední lidský rozvoj. Nižší hodnoty pak znamenají velmi nízký stupeň lidského rozvoje [43]. V následující tabulce jsou vzestupně seřazeny státy Středomoří, počínaje těmi s nejnižším stupněm lidského rozvoje.

Tabulka 16: Žebříček států Středomoří podle indexu HDI za rok 2014

Stát	HDI	Hodnocení
Maroko	0,617	Střední stupeň rozvoje
Sýrie	0,658	Střední stupeň rozvoje
Egypt	0,682	Střední stupeň rozvoje
Palestina	0,686	Střední stupeň rozvoje
Alžírsko	0,717	Vysoký stupeň rozvoje
Tunisko	0,721	Vysoký stupeň rozvoje
Jordánsko	0,745	Vysoký stupeň rozvoje
Turecko	0,759	Vysoký stupeň rozvoje
Libanon	0,765	Vysoký stupeň rozvoje
Libye	0,784	Vysoký stupeň rozvoje
Řecko	0,853	Velmi vysoký stupeň rozvoje
Španělsko	0,869	Velmi vysoký stupeň rozvoje
Itálie	0,872	Velmi vysoký stupeň rozvoje
Francie	0,884	Velmi vysoký stupeň rozvoje
Izrael	0,888	Velmi vysoký stupeň rozvoje

Zdroj: vlastní zpracování podle [73]

Mezi státy s velmi vysokým stupněm rozvoje se neřadí z žádných uvažovaných afrických států. Na vině je především poměrně vysoké procento negramotných obyvatel těchto států, dalším důvodem je nedostatečná zdravotní péče a tím způsobená menší naděje na dožití obyvatelstva. Všechny státy, včetně těch jihoevropských však z hlediska indexu HDI překonal Izrael. Vděčí za to hlavně mladé a velmi dobře vzdělané populaci, kvalitní zdravotní péči, ale také poměrně vysokému HDP na osobu (cca 38 000 USD v roce 2013).

5.3 Index demokracie

Index demokracie, který každoročně sestavuje americká agentura The Economist Intelligence Unit, hodnotí míru demokracie 167 států světa. Vyhodnocuje se z hlediska

jednoho politického (váha 50%) a pěti nepolitických faktorů (každý s vahou 10%). Jsou to [68]:

1. rovnost pohlaví (v oblasti socioekonomické a vzdělání),
2. ekonomický systém,
3. vzdělanost a přístup k informacím,
4. zdravotní systém a péče a
5. životní prostředí.

Výsledky jsou vyjádřeny hodnotou na stupnici od 1 do 100, kde 1 představuje nejhorší a 100 nejlepší výsledek. Stupně demokracie, přiřazované k jednotlivým hodnotám, jsou zobrazeny v následující tabulce [40].

Tabulka 17: Přehled stupňů demokracie podle dosažené hodnoty indexu demokracie

DOSAŽENÉ HODNOCENÍ	STUPEŇ DEMOKRACIE
100-75	Velmi vysoký
74,9-60	Vysoký
59,9-50	Střední
49,9-40	Nízký
39,9-0	Velmi nízký

Zdroj: vlastní zpracování podle [40]

V následující tabulce budou uvažované státy (bohužel s výjimkou Alžírsko, Libye, Jordánska a Palestiny, které letos prozatím nebyly do hodnocení zahrnuty) seřazeny s využitím tohoto indexu od nejlepšího, tedy nejdemokratičtějšího po nejhorší, čili nejméně demokratický.

Tabulka 18: Žebříček států podle dosaženého stupně indexu demokracie za rok 2014

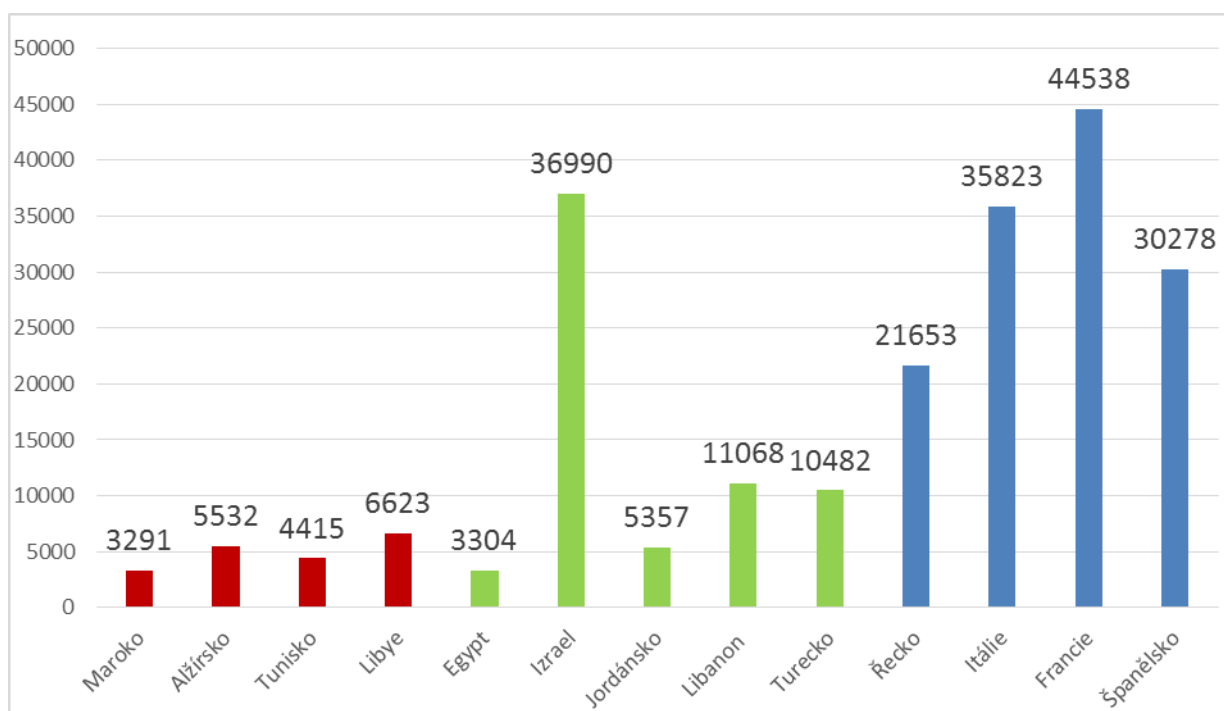
Stát	Dosažená hodnota	Pořadí celosvětově	Meziroční změna	Stupeň demokracie
Francie	77,7	15.	+2	Velmi vysoký
Španělsko	74,3	18.	-3	Vysoký
Izrael	71,7	24.	-1	Vysoký
Itálie	69,9	28.	+2	Vysoký
Řecko	64,3	41.	-8	Vysoký
Turecko	53,6	64.	+6	Střední
Tunisko	51,5	77.	+27	Střední
Libanon	47	88.	-3	Nízký
Maroko	42,9	100.	-2	Nízký
Egypt	39,3	105.	+4	Velmi nízký
Sýrie	28,3	112.	-4	Velmi nízký

Zdroj: vlastní zpracování podle dat [39]

Tradičně nejvýše se v žebříčcích indexu demokracie umísťují severoevropské státy, nejlépe hodnoceným je pak dlouhodobě Norsko (87,8 bodu). Při pohledu na výslednou tabulku je ale zřejmé, že i uvažované jihoevropské státy oplývají mnohem demokratičtějšími režimy, než státy Blízkého východu (s výjimkou Izraele) a především pak státy severní Afriky. Podle meziročních změn dosáhlo největšího úspěchu, a tedy také největšího rozvoje demokracie, Tunisko. K lepšímu se mění situace také v Egyptě, kde byl demokratický režim nastolen až v průběhu Arabského jara a lze tedy očekávat další zlepšování stupně demokracie v následujících letech. Nejvýraznější zhoršení pak v souvislosti s probíhajícím konfliktem zaznamenala Sýrie. Vysoko se v žebříčku pravidelně umísťuje také Izrael, který je v regionu jako de facto jediný považován za stát plně rozvinutý a vyspělý.

5.4 Komparace zemí na základě HDP na osobu v roce 2014

Následující graf zachycuje výši HDP na osobu za rok 2014 v jednotlivých státech Středomoří (vyjma Sýrie, která nezveřejnila potřebná data). Červenou barvou jsou znázorněny země afrického Maghrebu, zelenou státy Mashreku a konečně modrou barvou země severního Středomoří, tedy jižní Evropy.

Obrázek 1: Graf objemu HDP na osobu v jednotlivých státech za rok 2014 (v USD)

Zdroj: vlastní zpracování podle dat [44]

Je zřejmé, že nejhůře z tohoto porovnání vyšly země západní Afriky, tedy země Maghrebu. Na vině je především vysoká nezaměstnanost v těchto státech, která mnohdy dosahuje až 40% práceschopných obyvatel. V oblasti Mashreku je s výjimkou Izraele, jehož HDP na osobu je druhé nejvyšší z celé středomořské oblasti, situace obdobná jako v zemích západních.

Zajímavé porovnání poskytuje pohled na porovnání výše HDP na osobu uvažovaných států regionu severního Středomoří s dalšími vybranými státy Evropy (Příloha B) a států Maghrebu a Mashreku s vybranými státy subsaharské Afriky (Příloha C). Zatímco ve výše uvedené komparaci dominují v objemu HDP především státy jižní Evropy a Izrael, z grafu v Příloze A vyplývá, že v porovnání s dalšími ekonomikami Evropy patří hospodářství jihoevropských zemí spíše k těm méně výkonným. Opačný pohled se však naskytne, pokud porovnáme státy Magrebu a Mashreku s vybranými státy subsaharské Afriky. Zde naopak především díky těžbě ropy, poměrně vysokému podílu cestovního ruchu na tvorbě HDP zemí,

podpoře EU a dalších mezinárodních organizací, jež je výsledkem Euro-středomořského partnerství, či finanční pomoci ze strany Zálivu, dominují státy středomořské. Z tohoto porovnání tedy vyplývá, že ač jsou státy jižní Evropy z hlediska objemu HDP na osobu dominantními ekonomikami Středomoří, nejedná se zdaleka o nejlepší státy Evropy. Státy jižního Středomoří naopak patří i díky zmíněné podpoře k těm, které v regionu severní Afriky vykazují nejlepší výsledky z hlediska objemu vyprodukovaného HDP na osobu.

ZÁVĚR

Závěrem lze říci, že Středomoří je regionem plným rozdílů. A to jak z hlediska kulturního, tak z hlediska problémů se kterými se jednotlivé státy potýkají. Problémy států jižní Evropy mají totiž primárně ekonomický charakter, zatímco ekonomické problémy jižního Středomoří jsou zastíněny potížemi s politickou nestabilitou, poměrně nízkým stupněm rozvoje, častými konflikty a závislostí na pomoci ze strany vyspělejších států.

Cílem této práce byla analýza jednotlivých ekonomik této oblasti, ze které jasně vyplývá, že ač jsou státy jižní Evropy, s výjimkou Francie, z ekonomického hlediska řazeny k nejméně výkonným, v regionu Středomoří platí za státy nejrozvinutější a ekonomicky nejsilnější. Opačný pohled se naskytne při analýze ekonomik jižního Středomoří. Státy severní Afriky totiž v porovnání se zeměmi subsaharskými dominují především objemem vyprodukovaného HDP, ale lépe si vedou také z hlediska uvedených indexů HDI, FSI a Indexu demokracie.

Z komparace daných zemí na základě indexu nefunkčních států (FSI) vyplývá, že za nejhorší je považována situace v Sýrii, která je výsledkem probíhající občanské války, vyvolané vlnou demonstrací v průběhu Arabského jara. Reformy režimů v severoafrických státech jsou obecně důvodem nelichotivých umístění těchto států v uvedeném žebříčku. Nejhuře hodnoceny jsou země Maghrebu a Mashreku i v žebříčku sestaveném na základě dosažených výsledků v Indexu lidského rozvoje. Naopak nejlepší pozice zaujaly státy evropské, což je mimo jiné výsledkem liberálnosti tamních politik a účasti všech států severního Středomoří v EU a dalších nadnárodních organizacích. Obdobná situace panuje i v žebříčku Indexu demokracie, kde však nad ostatními státy dominuje Tunisko. Nejedná se však o dominanci z hlediska úrovně demokracie v zemi panující, ale z důvodu meziroční změny indexu demokracie +27 bodů, což zemi během jednoho roku vymrštilo ze států s velmi nízkým stupněm demokracie, mezi státy se stupněm středním, tedy o 2 kategorie výše. Tunisko za dosažený výsledek vděčí zavedenému demokratickému režimu, zvolení nového prezidenta a nástupu nové vlády.

Z hlediska rozvojové pomoci lze pozorovat další patrné rozdíly mezi zeměmi evropskými a zeměmi regionu východního a jižního Středomoří. Zatímco většina států Evropy rozvojovou a humanitární pomoc spíše poskytuje, ze strany států neevropských dochází pouze k jejímu přijímání. Ve výjimečných případech pak dochází ze strany států afrických k poskytování pomoci humanitární.

Z uvedeného je patrné, že region Středomoří je velmi rozmanitou oblastí, bohatou na politicky, kulturně ale i nábožensky motivované události. Tato práce tedy slouží spíše jako stručný přehled historického vývoje, současné situace a perspektiv uvedeného území.

POUŽITÁ LITERATURA

- [1] Barcelonský proces: Unie pro Středomoří. [online]. 2008 [cit. 2015-02-4]. Dostupné z: http://europa.eu/legislation_summaries/external_relations/relations_with_third_countries/mediterranean_partner_countries/rx0001_cs.htm
- [2] BUREŠ, Jaroslav. Možnosti regionální spolupráce na Blízkém východě. [online]. [cit. 2015-01-14]. Dostupné z: <http://www.mzv.cz/file/16796/buresIII.doc>
- [3] Businessinfo: Alžírsko: Ekonomická charakteristika země. [online]. [cit. 2015-04-17]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/alzirsko-ekonomicka-charakteristika-zeme-18855.html>
- [4] Businessinfo: Egypt: Ekonomická charakteristika země. [online]. [cit. 2015-04-17]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/egypt-ekonomicka-charakteristika-zeme-18301.html>
- [5] Businessinfo: Francie: Ekonomická charakteristika země. [online]. [cit. 2015-04-13]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/francie-ekonomicka-charakteristika-zeme-19015.html>
- [6] Businessinfo: Itálie: Ekonomická charakteristika země. [online]. [cit. 2015-04-13]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/italie-ekonomicka-charakteristika-zeme-18352.html>
- [7] Businessinfo: Izrael: Ekonomická charakteristika země. [online]. [cit. 2015-04-13]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/izrael-ekonomicka-charakteristika-zeme-18664.html>
- [8] Businessinfo: Izrael: Očekávaný vývoj v teritoriu. [online]. [cit. 2015-04-13]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/izrael-ocekavany-vyvoj-v-teritoriu-18670.html>
- [9] Businessinfo: Izrael: Zahraniční obchod země. [online]. [cit. 2015-04-13]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/izrael-zahranicni-obchod-zeme-18666.html>
- [10] Businessinfo: Jordánsko: Ekonomická charakteristika země. [online]. [cit. 2015-04-12]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/jordansko-ekonomicka-charakteristika-zeme-18016.html#sec8>
- [11] Businessinfo: Libanon: Ekonomická charakteristika země. [online]. [cit. 2015-04-12]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/libanon-ekonomicka-charakteristika-zeme-19025.html>

- [12] Businessinfo: Libye: Ekonomická charakteristika země. [online]. [cit. 2015-04-13].
Dostupné z:<http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/libye-ekonomicka-charakteristika-zeme-18954.html>
- [13] Businessinfo: Libye: Vnitropolitická charakteristika země. [online]. [cit. 2015-04-13].
Dostupné z:<http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/libye-vnitropoliticka-charakteristika-18952.html>
- [14] Businessinfo: Maroko: Ekonomická charakteristika země. [online]. [cit. 2015-04-17].
Dostupné z:<http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/maroko-ekonomicka-charakteristika-zeme-18805.html>
- [15] Businessinfo: Palestina: Ekonomická charakteristika země. [online]. [cit. 2015-04-12].
Dostupné z:<http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/palestina-ekonomicka-charakteristika-zeme-18378.html>
- [16] Businessinfo: Řecko: Ekonomická charakteristika země. [online]. [cit. 2015-04-08].
Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/recko-ekonomicka-charakteristika-zeme-19222.html>
- [17] Businessinfo: Řecko: Zahraničně politická orientace. [online]. [cit. 2015-04-08].
Dostupné z:<http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/recko-zahranicne-politicka-orientace-19221.html>
- [18] Businessinfo: Sýrie: Ekonomická charakteristika země. [online]. [cit. 2015-04-17].
Dostupné z:<http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/syrie-ekonomicka-charakteristika-zeme-17636.html>
- [19] Businessinfo: Španělsko: Ekonomická charakteristika země. [online]. [cit. 2015-04-13]. Dostupné z:<http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/spanelsko-ekonomicka-charakteristika-zeme-18558.html>
- [20] Businessinfo: Španělsko: Zahraniční obchod země. [online]. [cit. 2015-04-13].
Dostupné z:<http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/spanelsko-zahranicni-obchod-zeme-18560.html>
- [21] Businessinfo: Tunisko: Ekonomická charakteristika země. [online]. [cit. 2015-04-13].
Dostupné z:<http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/tunisko-ekonomicka-charakteristika-zeme-18026.html>

- [22] Businessinfo: Turecko: Ekonomická charakteristika země. [online]. [cit. 2015-04-09]. Dostupné z:<http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/turecko-ekonomicka-charakteristika-zeme-19212.html>
- [23] CIHELKOVÁ, Eva a Jaroslav JAKŠ. Evropská integrace - Evropská unie. Vyd. 1. V Praze: Oeconomica, 2004, xvii, 377 s. ISBN 80-245-0854-0.
- [24] CIHELKOVÁ, Eva. Vnější ekonomické vztahy Evropské unie. Vyd. 1. Praha: C. H. Beck, 2003, xxxii, 709 s. ISBN 80-717-9804-5.
- [25] EICHLER, Jan. Mezinárodní bezpečnost v době globalizace. Vyd. 1. Praha: Portál, 2009, 327 s. ISBN 978-807-3675-400.
- [26] Ekonomikon: Ekonomická integrace. [online]. 8. 7. 2014 [cit. 2015-03-12]. Dostupné z:<http://www.ekonomikon.cz/ekonomika/integrace>
- [27] Encyclopaedia Britannica: Maghrib. [online]. [cit. 2014-12-29]. Dostupné z: <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/356614/Maghrib>
- [28] Encyclopaedia Britannica: Arab League. [online]. 2008 [cit. 2015-02-4]. Dostupné z: <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/31483/Arab-League>
- [29] Encyclopaedia Britannica: Mashriq. [online]. [cit. 2014-12-30]. Dostupné z: <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/367870/Mashriq>
- [30] Europa: Euro-Mediterranean Association Agreements. [online]. 10. 3.2011 [cit. 2015-03-08]. Dostupné z:http://europa.eu/legislation_summaries/external_relations/relations_with_third_countries/mediterranean_partner_countries/r14104_en.htm
- [31] Europa: Evropsko-středomořská regionální strategie a orientační program 2007–2013. [online]. 10. 3. 2011 [cit. 2015-03-08]. Dostupné z:http://europa.eu/legislation_summaries/external_relations/relations_with_third_countries/mediterranean_partner_countries/r15011_cs.htm
- [32] Europa: Evropský nástroj sousedství a partnerství. [online]. [cit. 2015-02-17]. Dostupné z: http://europa.eu/legislation_summaries/external_relations/relations_with_third_countries/eastern_europe_and_central_asia/r17101_cs.htm
- [33] European Union: EUBAM Libya. [online]. [cit. 2015-02-18]. Dostupné z: http://eeas.europa.eu/csdp/missions-and-operations/eubam-libya/index_en.htm

- [34] European Union: EU-Libya Relations. [online]. [cit. 2015-02-16]. Dostupné z: http://eeas.europa.eu/libya/index_en.htm
- [35] European Union: The Barcelona Process. [online]. [cit. 2015-02-15]. Dostupné z: http://eeas.europa.eu/euromed/barcelona_en.htm
- [36] Euroskop: Evropská politika sousedství. [online]. [cit. 2015-03-14]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/8714/sekce/evropska-politika-sousedstvi/>
- [37] FIALA, Petr a Markéta PITROVÁ. Evropská unie. 2., dopl. a aktualiz. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2009, 803 s. ISBN 978-807-3252-236.
- [38] Fund For Peace: Fragile states index 2014. [online]. [cit. 2015-04-17]. Dostupné z: <http://library.fundforpeace.org/library/cfsir1423-fragilestatesindex2014-06d.pdf>
- [39] Global Democracy Ranking: Democracy Ranking 2014 dataset. [online]. [cit. 2015-04-17]. Dostupné z: http://democracyranking.org/wordpress/?page_id=828
- [40] Global Democracy Ranking: Democracy Ranking 2014. [online]. [cit. 2015-04-17]. Dostupné z: http://democracyranking.org/wordpress/?page_id=831
- [41] GOMBÁR, Eduard. Moderní dějiny islámských zemí. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 1999, 427 s., [14] s. barevných obrazových příloh. ISBN 80-7184-599-x.
- [42] HOLMAN, Robert. Ekonomie. 5. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2011, xxii, 696 s. Beckovy ekonomické učebnice. ISBN 978-80-7400-006-5.
- [43] ChartsBin: Human development index (HDI). [online]. [cit. 2015-04-17]. Dostupné z: <http://chartsbin.com/view/5352>
- [44] IMF: Data and Statistics. [online]. [cit. 2015-04-17]. Dostupné z: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2015/01/weodata/weorept.aspx?sy=2014&ey=2014&scsm=1&ssd=1&sort=country&ds=.&br=1&pr1.x=84&pr1.y=7&c=672%2C612%2C686%2C469%2C132%2C184%2C174%2C463%2C744%2C186%2C436%2C136%2C439%2C446&s=NGDPDPC&grp=0&a=>
- [45] International Monetary Fund: Data and Statistics. [online]. [cit. 2015-04-06]. Dostupné z: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2014/02/weodata/weorept.aspx?sy=2010&ey=2016&scsm=1&ssd=1&sort=country&ds=.&br=1&pr1.x=21&pr1.y=14&c=512%2C682%2C612%2C686%2C449%2C564%2C469%2C453%2C429%2C456%2C433%2C732%2C439%2C446&s=NGDPDPC&grp=0&a=>

2C439%2C463%2C443%2C744%2C446%2C466%2C672%2C474&s=NGDPD%2CNGDPDPC%2CPPPPC%2CPCPI%2CPCPIPCH%2CLUR%2CBCA_NGDPD&grp=0&a=

- [46] International Monetary Fund: Data and statistics. [online]. [cit. 2015-04-13]. Dostupné z: http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2014/02/weodata/weorept.aspx?sy=2010&ey=2015&scsm=1&ssd=1&sort=country&ds=.&br=1&pr1.x=61&pr1.y=10&c=182%2C132%2C184%2C174%2C186%2C136&s=NGDP_RPCH%2CPCPIPCH%2CLUR%2CBCA_NGDPD&grp=0&a=
- [47] JENÍČEK, Vladimír a Jaroslav FOLTÝN. Globální problémy světa: v ekonomických souvislostech. Vyd. 1. V Praze: C.H. Beck, 2010, xix, 324 s. Beckovy ekonomické učebnice. ISBN 978-80-7400-326-4.
- [48] LACINA, Lubor a Antonin RUSEK. Evropská unie: trendy, příležitosti, rizika. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007, 260 s. ISBN 978-80-7357-478-9.
- [49] Malý slovník světové ekonomiky. Vyd. 1. V Praze: Vysoká škola ekonomická v Praze, 2000, 243 s. ISBN 80-245-0075-2.
- [50] Ministerstvo zahraničních věcí ČR: Unie pro Středomoří. [online]. [cit. 2015-02-17]. Dostupné z: http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/evropska_unie/vnejsi_vztahy_eu/vychodni_partnerstvi/unie_pro_stredomori.html
- [51] Natoaktual: NATO chce více spolupracovat se zeměmi Středomoří. [online]. [cit. 2015-04-08]. Dostupné z: http://www.natoaktual.cz/nato-chce-vice-spolupracovat-se-zememi-stredomori-fss-/na_media.aspx?c=A140127_102813_na_media_m02
- [52] PAVELKA, Tomáš. Makroekonomie: základní kurz. 3. vyd. Slaný: Melandrium, 2007, 278 s. ISBN 978-80-86175-58-4.
- [53] Rabobank: Country Report Algeria. [online]. [cit. 2015-04-16]. Dostupné z: <https://economics.rabobank.com/publications/2014/november/country-report-algeria/>
- [54] Rabobank: Country Report Egypt. [online]. [cit. 2015-04-15]. Dostupné z: <https://economics.rabobank.com/publications/2014/november/country-report-egypt/>
- [55] Rabobank: Country Report France. [online]. [cit. 2015-04-16]. Dostupné z: <https://economics.rabobank.com/publications/2014/april/country-report-france/>
- [56] Rabobank: Country Report Greece. [online]. [cit. 2015-04-16]. Dostupné z: <https://economics.rabobank.com/publications/2014/april/country-report-greece/>

- [57] Rabobank: Country Report Italy. [online]. [cit. 2015-04-16]. Dostupné z:
<https://economics.rabobank.com/publications/2014/april/country-report-italy/>
- [58] Rabobank: Country Report Izrael. [online]. [cit. 2015-04-15]. Dostupné z:
<https://economics.rabobank.com/publications/2014/may/country-report-israel/>
- [59] Rabobank: Country Report Jordan. [online]. [cit. 2015-04-15]. Dostupné z:
<https://economics.rabobank.com/publications/2014/january/country-report-jordan/>
- [60] Rabobank: Country Report Lebanon. [online]. [cit. 2015-04-15]. Dostupné z:
<https://economics.rabobank.com/publications/2014/august/country-report-lebanon/>
- [61] Rabobank: Country Report Libya. [online]. [cit. 2015-04-16]. Dostupné z:
<https://economics.rabobank.com/PageFiles/786/Libya-201209.pdf>
- [62] Rabobank: Country Report Morocco. [online]. [cit. 2015-04-16]. Dostupné z:
<https://economics.rabobank.com/publications/2014/july/country-report-morocco/>
- [63] Rabobank: Country Report Spain. [online]. [cit. 2015-04-16]. Dostupné z:
<https://economics.rabobank.com/publications/2014/april/country-report-spain/>
- [64] Rabobank: Country Report Tunisia. [online]. [cit. 2015-04-16]. Dostupné z:
<https://economics.rabobank.com/publications/2014/august/country-report-tunisia/>
- [65] Rabobank: Country Report Turkey. [online]. [cit. 2015-04-16]. Dostupné z:
<https://economics.rabobank.com/publications/2014/september/country-report-turkey/>
- [66] REID, Richard J. Dějiny moderní Afriky: od roku 1800 po současnost. 1. vyd. Praha: Grada, 2011, 331 s. D (Grada). ISBN 978-80-247-3079-0.
- [67] SVOBODA, Pavel. Úvod do evropského práva. 5. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013, xx, 412 s. Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 978-807-4004-889.
- [68] The Economist Intelligence Unit: Democracy Index 2014. [online]. [cit. 2015-04-17]. Dostupné z:
<http://www.sudestada.com.uy/Content/Articles/421a313a-d58f-462e-9b24-2504a37f6b56/Democracy-index-2014.pdf>
- [69] The Fund for Peace: Fragile states index 2014. [online]. [cit. 2015-04-17]. Dostupné z: <http://fsi.fundforpeace.org/>
- [70] The Fund for Peace: Methodology behind the index. [online]. [cit. 2015-04-17]. Dostupné z:
<http://fsi.fundforpeace.org/methodology>

- [71] The Guardian: Failed States Index belongs in the policy dustbin. [online]. [cit. 2015-04-17]. Dostupné z:<http://www.theguardian.com/global-development/poverty-matters/2012/jul/02/failed-states-index-policy-dustbin>
- [72] Tourism review: Středozevní region přivítá do roku 2030 500 milionů turistů. [online]. [cit. 2015-04-19]. Dostupné z:http://www.tourism-review.cz/temp/page_detail_zoom_3222.jpg
- [73] UNDP: HDI Indicators By Country. [online]. [cit. 2015-04-17]. Dostupné z:<https://data.undp.org/dataset/HDI-Indicators-By-Country-2014/5tuc-d2a9>

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A: Mapa středomořského prostoru

Příloha B: Graf porovnání HDP na osobu uvažovaných středomořských a dalších vybraných evropských států (v USD) za rok 2013

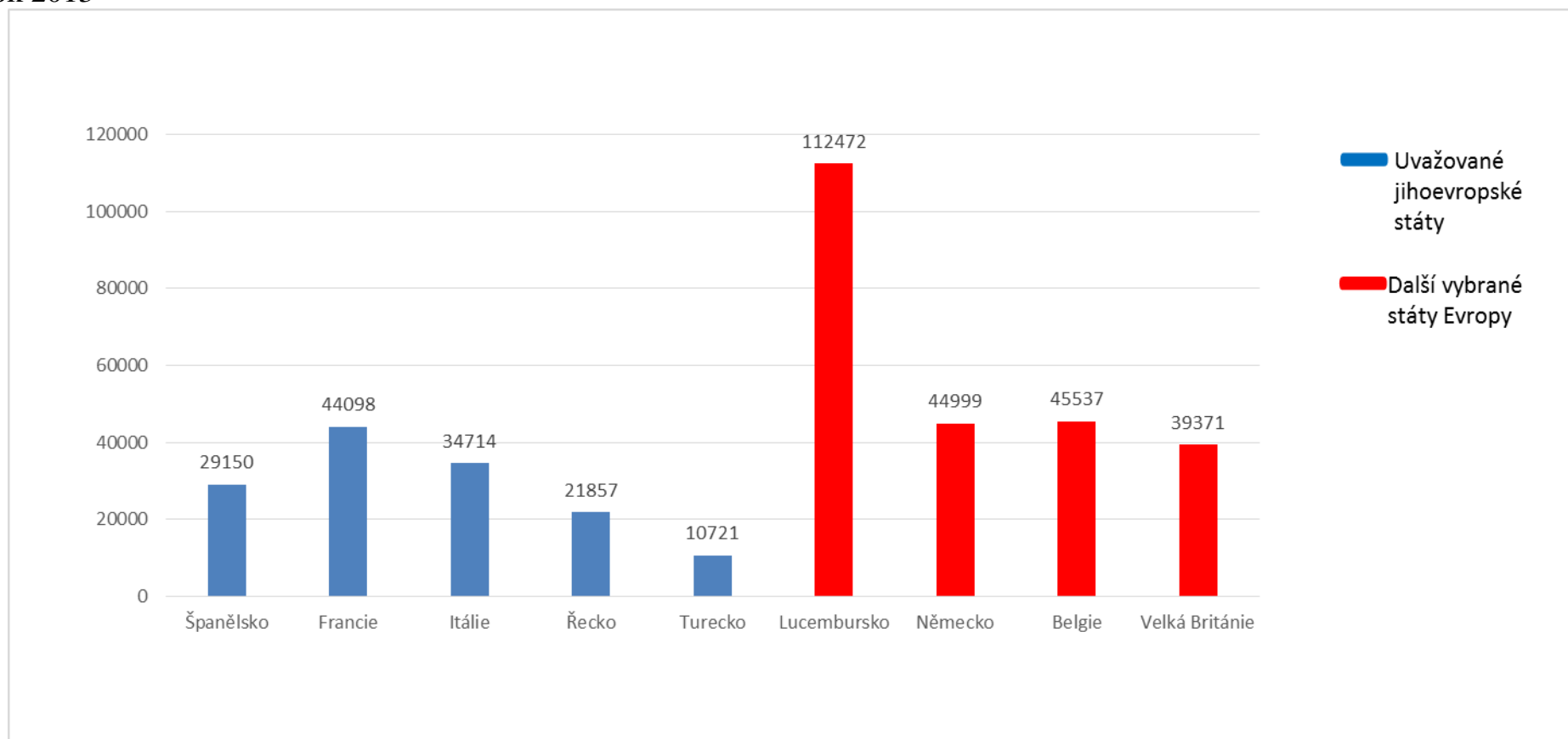
Příloha C: Graf porovnání HDP na osobu uvažovaných středomořských a dalších vybraných afrických států (v USD) za rok 2013

Příloha A: Mapa středomořského prostoru

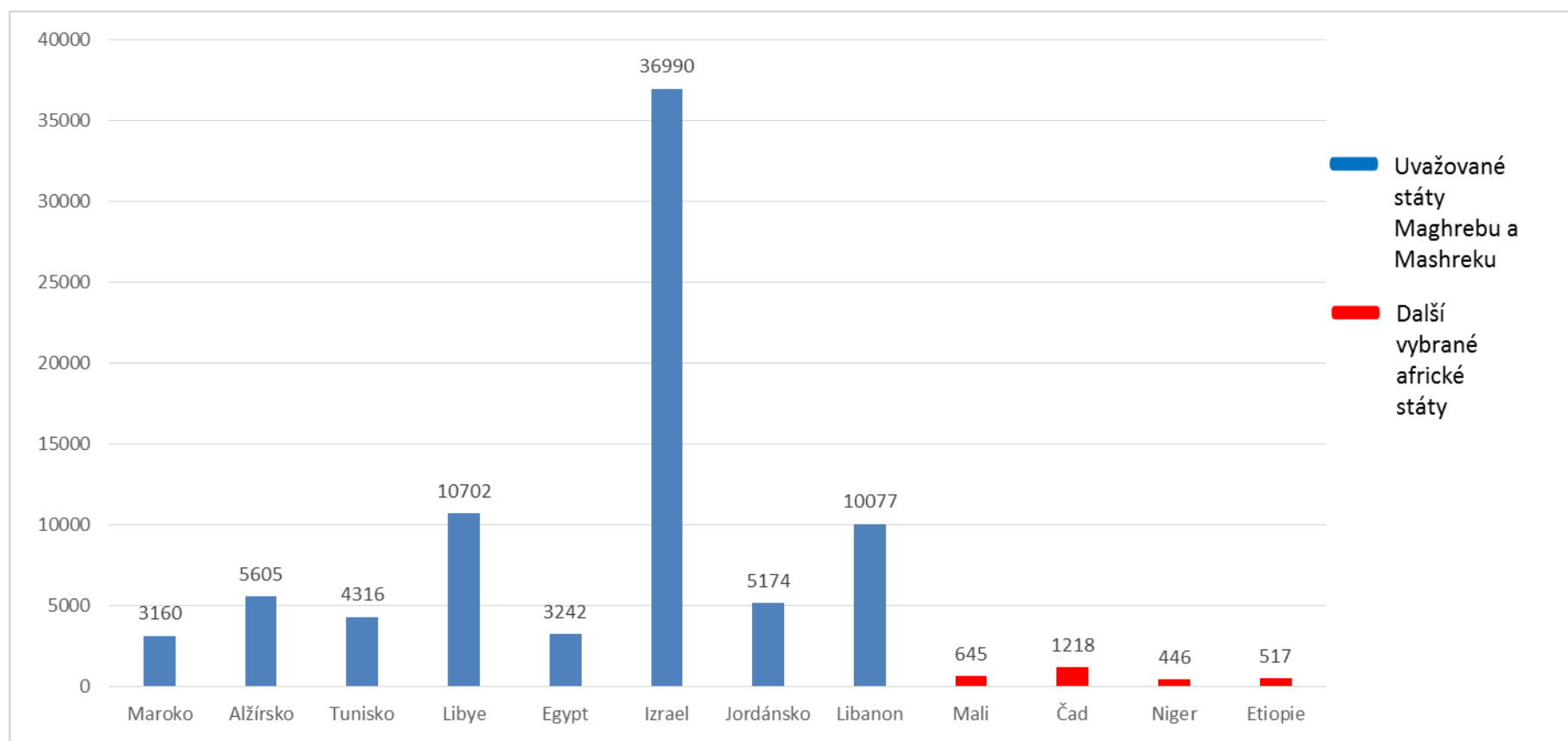
Zdroj: [72]

Příloha B Graf porovnání HDP na osobu v uvažovaných středomořských a dalších vybraných evropských státech (v USD) za rok 2013

Zdroj: vlastní zpracování podle dat [44]

Příloha C Graf porovnání HDP na osobu uvažovaných středomořských a dalších vybraných afrických států (v USD) za rok 2013

Zdroj: vlastní zpracování podle [44]